

Evaluering av Opprop Tveten

Utarbeidet for Sparebankstiftelsen DNB

Proba-rapport nr. 2021-4, Prosjekt nr. 20080

ISSN: 1891-8093

JP, AWE, GMV, TT; 26. mars 2021

--

Ikke offentlig

--

Evaluering av Opprop Tveten

Utarbeidet for Sparebankstiftelsen DNB

Innhold:

1	INNLEDNING	1
1.1	Kort historikk	1
1.2	Problemstillinger og evalueringsspørsmål	1
1.3	Målstruktur	2
1.4	Metodisk tilnærming	3
1.4.1	Litteratur- og dokumentgjennomgang	4
1.4.2	Intervjuundersøkelse	5
1.5	Rapportens oppbygning	7
2	FORELIGGENDE KUNNSKAP OM UTENFORSKAP OG FRAFALL FRA VIDEREGÅENDE OPPLÆRING	8
3	LÆREPLANVERKET OG ANNET REGELVERK.....	9
3.1	Overordnet del av læreplanverket	9
3.2	Folkehelse og livsmestring	10
3.3	Regelverk om alternative opplæringsarenaer	11
4	OPPROP TVETEN – SENTRALE KOMPONENTER	12
4.1	Målgruppe	12
4.2	Høy voksentetthet og relasjonsbygging	13
4.3	Alternativ opplæringsarena – egen lokalitet	13
4.4	Innholdet i undervisningen.....	14
4.4.1	Produksjon av kortfilm	14
4.4.2	Profesjonell kvalitet	14
4.4.3	Skuespill som livsmestringstrening	15
4.4.4	Dybdelæring og karakterfri undervisning	16
4.4.5	Arbeidslivstrening	16
4.4.6	Henrik Ibsens forfatterskap som litterær basis.....	16
4.5	Organisering, personale og kompetanse	17
4.6	Årshjul og aktiviteter ved Opprop Tveten.....	17
4.7	Budsjett.....	17
5	VURDERING MÅLGRUPPE, RISIKOFAKTORER OG MÅLSETNINGER.....	19
5.1	Utvikling av målgruppedefinisjonen	19
5.2	Risikogrupper og målgruppe	20
5.3	Tiltaksforskning og målsetninger	20
5.4	Konklusjon om målgruppedefinisjonen	21
6	REKRUTTERING OG UTVELGELSE	22
6.1	Identifisering og rekruttering av aktuelle elever.....	22
6.2	Søknadsprosessen.....	24
6.3	Inntak og oppstart.....	24
6.4	Utvalget av elever.....	25
6.5	Sammendrag om rekruttering og utvelgelse	26
7	VURDERING AV ELEVENES UTBYTTE AV OPPROP TVETEN	28
7.1	Sosial trening og sosiale ferdigheter.....	28
7.2	Trivsel og motivasjon i skolesituasjonen og skolehverdagen	29
7.3	Faglig utbytte.....	30
7.4	Livsmestring	31
7.5	Gjennomføring av videregående opplæring.....	32
7.6	Sammendrag om elevenes utbytte	33
8	BETYDNING FOR SAMARBEIDSSKOLENE	34
8.1	Samarbeidet mellom Opprop Tveten og skolene	34

8.2	Skolenes behov for alternative opplæringsarenaer.....	34
8.3	Utfordringer – og løsninger.....	35
8.4	Relasjoner og oppfølging av elevene.....	36
8.5	Endringer hos deltakerskolene	36
8.6	Betalingsvilje hos skolene	37
9	DISKUSJON, SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER.....	39
	LITTERATUR.....	42
	VEDLEGG 1: EKSEMPEL PÅ ÅRSHJUL OPPROP TVETEN.....	45
	VEDLEGG 2: BUDSJETT OPPROP TVETEN 2020-2021	46

1 Innledning

Opprop Tveten er en alternativ opplæringsarena for elever på 9. trinn som mistrives på skolen eller har lav motivasjon for skole. Tilbudet gis på Tveten gård i Oslo. Tilbudet har som overordnet målsetning å forebygge frafall fra videregående opplæring og utenforskap senere i livet. Sparebankstiftelsen DNB har fullfinansiert tiltaket fra og med høsten 2020.

Denne evalueringen, som Proba har utført på oppdrag for Sparebankstiftelsen DNB, beskriver og vurderer tilbudet. Vi beskriver modellen som Opprop Tveten er tuftet på, og hvordan den samsvarer med læreplaner og politiske føringer. Videre gjør vi en vurdering basert på elevenes, foreldrenes og skolens erfaringer. I denne evalueringsrapporten formidler vi funn og resultater, og gir anbefalinger om utviklingspotensialet og videre finansiering av tilbudet.

1.1 Kort historikk

Opprop Tveten ble etablert i 2015 på initiativ fra Sparebankstiftelsen DNB, Gjensidigestiftelsen og Fritt Ord. Hensikten var å fange opp elever som står i fare for å falle ut av det trettenårige skoleløpet. Opprop Tveten er ikke registrert som en selvstendig enhet, men drives som et prosjekt i Sparebankstiftelsen DNB, som fra skoleåret 2020-2021 har vært eneste prosjekteier. Stiftelsens hensikt har vært å bidra med finansiering til utvikling og nyskaping, og har nå et ønske om å overlate eierskapet og finansieringsansvaret til aktører som kan videreføre tiltaket på permanent basis.

Film og scenekunst har vært et bærende element i modellen fra starten, men omfang og innretning har gjennomgått store forandringer underveis. Modellen slik den beskrives i evalueringen, har eksistert i sin form i skoleårene 2018-2019, 2019-2020 og inneværende skoleår.

Opprop Tveten samarbeider for tiden med følgende skoler:

- Apalløkka skole (bydel Grorud)
- Ellingsrud skole (bydel Alna)
- Frydenberg skole (bydel Grünerløkka/Bjerke)
- Haugerud skole (bydel Alna)
- Manglerud skole (bydel Østensjø)
- Marienlyst skole (bydel St. Hanshaugen)
- Morellbakken skole (bydel Nordre Aker)
- Rommen skole (bydel Stovner)
- Sofienberg skole (bydel Grünerløkka)

1.2 Problemstillinger og evalueringsspørsmål

Oppdragsgiver ønsket at evalueringen skulle belyse følgende fire problemstillinger med tilhørende evalueringsspørsmål:

- 1) Hva er de sentrale komponentene i modellen som Opprop Tveten er tuftet på?
 - a) Hvorfor og hvordan er disse komponentene viktige?
 - b) Hvordan samsvarer modellen med politiske føringer, regelverk og læreplaner?
 - c) Hvilken målgruppe passer opplegget for og hvorfor?
 - d) Hvordan blir målgruppa identifisert og rekruttert inn i tiltaket?
- 2) Hva er resultatene av tiltaket for elevene?

- a) Hvordan velges elever ut til å delta i tiltaket, og er utvelgelsen hensiktsmessig?
 - b) Hvordan opplever elevene tiltaket?
 - c) Hvordan påvirker tiltaket deltakernes gjennomføringsgrad i videregående opplæring?
 - d) Hvordan påvirker tiltaket deltakernes arbeidslivstilknytning og annen livsmestring i voksen alder?
- 3) Hvilken betydning har Opprop Tveten for deltakerskolene?
- a) Hvorfor er Opprop Tveten viktig for skolene?
 - b) Hva mister skolene, uten dette tilbudet?
 - c) Hvilke utfordringer skaper elevenes deltakelse, og hvordan løses disse?
 - d) Er det vilje og mulighet i deltakerskolene til å delta om de må betale noe for tilbudet?
- 4) Hvilken betydning har Opprop Tveten for skoleutvikling? Fører samarbeidet med Opprop Tveten til:
- a) Positive endringer i deltakernes skolemiljø?
 - b) Endringer i opplæring, pedagogikk og pedagogisk tilnærming for deltakerskolene?
 - c) Bedre relasjoner til og oppfølging av elevene?

Vi oppfatter at spørsmål 1 primært legger opp til en beskrivelse av tiltaket, men noen presiseringer og avgrensninger har vært nødvendige.

I løpet av prosjektperioden har det blitt klart at en uttømmende vurdering av samsvar med regelverk (spørsmål 1b) ville være for omfattende innenfor prosjektets rammer, så den omforente løsningen er at vi kort henviser til de bestemmelsene som vi anser som relevante for å vurdere Opprop Tveten, samt til et rundskriv som utdyper disse.

Spørsmålene 1c, 1d og 2a handler alle om målgruppe, rekruttering og utvelgelse. For å oppnå en logisk sammenheng i utredningen, har vi omtolket de tre spørsmålene slik at de er bedre egnet til å belyse denne tematikken. Vi har tolket spørsmål 1d dithen at det spørres om hvordan målgruppa er definert. Spørsmål 1c har vi brutt ned til to underspørsmål. For det første spør vi om det er samsvar mellom målgruppedefinisjonen og beskrivelser av risikogrupper i tilgjengelig forskning. Dernest spør vi om det er samsvar mellom Opprop Tvetens målsetninger og tiltak som ifølge foreliggende forskning har god effekt for målgruppa. Spørsmål 2a forstås da dithen at det spørres dels om hvordan skolene og Opprop Tveten går fram i rekrutteringsarbeidet, og dels om framgangsmåtene som benyttes er hensiktsmessige for at de utvalgte elevene skal være i samsvar med den definerte målgruppa.

Spørsmål 2b, 2c og 2d belyser samlet den direkte effekten av tiltaket på elevene, og spørsmålene 3a–3d belyser skolenes rolle i samarbeidet med Opprop Tveten. I spørsmål 4a og 4c spørres det etter «positive endringer» og «bedre relasjoner». Disse to spørsmålene er besvart på en måte som søker å belyse ulike forhold knyttet til i skolemiljø og elev-skole-relasjoner.

1.3 Målstruktur

Vi har framstilt målstrukturen for Opprop Tveten i henhold til en noe forenklet målorientert evalueringsmodell i Tabell 1. Vår forståelse av tiltakets målstruktur bygger på oppdragsbeskrivelsen, tiltakets web-side,¹ Prospera-rapportene (Prospera 2019; 2020), samt samtaler med oppdragsgiver og de to faste medarbeiderne. Det ligger i dette at det ikke foreligger noen slik formalisert målstruktur i den dokumentasjonen vi har gjennomgått.

¹ <http://www.opproptveten.no/>, hentet 13. februar 2021.

Tabell 1. Målstruktur for Opprop Tveten, framstilt i målorientert evalueringsmodell, etter Samset og Volden (2013).

Ressursinnsats	Aktiviteter og resultater («output»)	Effektmål	Samfunns mål
Tilskudd fra Sparebankstiftelsen DNB Faste medarbeidere og innleid personale	Tilbudet om alternativ opplæringsarena ved Opprop Tveten: Rundt 30 antall deltakere, en dag i uka gjennom skoleåret Filmproduksjon Arbeidslivstrening Livsmestringstrening Andre tilbud	Elevene oppnår bedre trivsel og motivasjon på skolen Økt livsmestring	Forebygging av frafall fra videregående opplæring Forebygging av utenforskap

Formålet med Opprop Tveten er med andre ord at elever som deltar skal oppnå bedre trivsel og motivasjon i sin skolehverdag og bedre livsmestring (effektmålene), og at dette på lengre sikt skal forebygge frafall og utenforskap (samfunnsmålene). Utenforskap forstås her som manglende subjektiv opplevelse av fellesskap og tilhørighet i skolesituasjonen, og i ytterste konsekvens også manglende sosial tilknytning til samfunnet, for eksempel ved at ungdom faller ut av videregående opplæring og arbeidsliv.

Aktivitete og resultatet («output») fanger opp innholdet i dagens modell: At rundt 30 elever fra ni samarbeidende skoler i Oslo tilbringer én skoledag i uka på Opprop Tvetens lokalitet på Tveten gård. Hovedinnholdet i undervisningen er sentrert rundt innspilling av en kortfilm basert på et av Henrik Ibsens skuespill, og ut fra dette er utformes undervisningen med utgangspunkt i tre hovedområder; filmproduksjon, arbeidslivstrening og livsmestring. Ressursinnsatsen utgjøres av finansieringen fra Sparebankstiftelsen DNB og personalet som er tilknyttet Opprop Tveten.

Formålet med vår evaluering har vært å *beskrive* ressursinnsatsen, aktivitetene og resultatene («output») i form av en «modellbeskrivelse» av Opprop Tveten, og dernest *vurdere* måloppnåelsen i forhold til effektmålene og samfunnsmålene. Det er ikke en del av oppdraget å vurdere resultatene opp mot ressursinnsatsen, for eksempel ved å vurdere om (medarbeiderne ved) tiltaket leverer i henhold til oppdraget de er gitt av Sparebankstiftelsen DNB. Tvert imot, resultatene sammen med ressursinnsatsen som brukes for å realisere dem – forstått som Opprop Tveten-modellen – tas som et premiss for evalueringen av effekt- og samfunnsmålene.

I denne rapporten henvises det til Opprop Tveten som *modell*, *tiltak* og *tilbud*. Disse begrepene anvendes ikke fullstendig stringent, men i hovedsak brukes *modell* for å angi hva som er de sentrale elementene, mens *tiltak* brukes når vi refererer til de konkrete aktivitetene. *Tilbud* brukes i betydningen *undervisningstilbud*, altså det som tilbys elevene. De tre begrepene refererer med andre ord til litt ulike aspekter ved Opprop Tveten.

1.4 Metodisk tilnærming

Problemstillingene belyses gjennom tre metoder: dokumentgjennomgang, analyse av tidligere innhentede data og en intervjuundersøkelse.

Tabell 2 viser hvilke metoder som har blitt brukt til å besvare og belyse de ulike spørsmålene. En nærmere forklaring følger i avsnittene nedenfor tabellen.

Tabell 2. Problemstillinger og metoder.

	Dokumentgjennomgang	Analyse av eksisterende data	Intervjuer
1. Sentrale komponenter			
a. Viktighet	✓		✓
b. Samsvar med føringer	✓		✓
c. Valg av målgruppe	✓		
d. Identifisering av målgruppe	✓		✓
2. Virkning for elevene			
a. Utvalg/rekruttering	✓	✓	✓
b. Elevenes opplevelse		✓	✓
c. Gjennomføringsgrad		✓	(✓)
d. Livsmestring i voksen alder		✓	(✓)
3. Betydning for deltakerskolene			
a. Viktighet for skolene			✓
c. Hva mister skolene evt.?			✓
b. Adm. og ped. utfordringer			✓
c. Betalingsvilje			✓
4. Betydning for deltakerskolene			
a. Skolemiljø			✓
b. Pedagogiske tilbud og tilnærming			✓
c. Oppfølging av elevene			✓

1.4.1 Litteratur- og dokumentgjennomgang

Vi har gjennomgått ulike styringsdokumenter, det nye læreplanverket for ungdomsskolen, samt utvalgt relevant forskningslitteratur. Det refereres til disse fortløpende gjennom rapporten.

Videre har vi gjennomgått ulike dokumenter om Opprop Tveten; dels to rapporter utarbeidet av Prospera (Prospera 2019; 2020) og dels interne notater utarbeidet av de to faste medarbeiderne.

Vi har også fått tilgang til noe intern dokumentasjon: Ved oppstart ved Opprop Tveten fyller kontaktlærer/rådgiver/kontaktperson ved samarbeidsskolene ut et *kartleggingsskjema* av ungdommene som skal delta. Kartleggingen gir viktige bakgrunnsopplysninger om elevene som skal delta på Opprop Tveten – om trivsel, adferd, samarbeid med hjemmet, mv.

Opprop Tveten utfører også en *spørreundersøkelse* blant elevene som gjennomføres året de deltar i tiltaket, ved oppstart og ved avslutning. Undersøkelsen har fokus på trivsel på Opprop Tveten, og inneholder også blant annet spørsmål om tanker om framtiden, hvorvidt de opplever at de lykkes, samt fravær og karakterer på skolen. Totalt 209 svar foreligger fra denne undersøkelsen. Her mangler opplysninger om svarprosent, og vi har brukt dette materialet som grunnlag for en kort kommentar i avsnitt 7.2.

De tidligere elevene blir fulgt opp gjennom en *etterundersøkelse* ett, tre og fem år etter året de deltok ved Opprop Tveten. Hensikten med undersøkelsen er å få informasjon om hvordan det går med ungdommene etter deltakelsen. Vi har brukt datamateriale innsamlet blant deltakerne som hadde fullført Opprop Tveten. Etterundersøkelsen er gjennomført på telefon, og intervjueren – daglig leder ved Opprop Tveten – har registrert svarene. 71 personer har deltatt i undersøkelsen. Da Opprop Tveten kontakter tidligere elever hvert år ett, tre og fem år etter avsluttet opplæring, vil det si at noen av elevene kan ha svart flere ganger. Ungdommene var mellom 16 og 20 år da undersøkelsen ble gjennomført. I undersøkelsen ble ungdommene blant annet spurt om hva de primært gjorde på intervjudispunktet, om de hadde en annen sekundær aktivitet, om de hadde minst én god venn, om de hadde noen de kunne stole på og snakke med om vanskelige ting, samt om hvordan fysisk og psykisk helse var den siste måneden før undersøkelsestidspunktet. Fra etterundersøkelsen har vi kunnet bruke tall på deltakelse fra videregående opplæring.

Proba har fått tilgang til aidentifiserte data fra kartleggingen, etterundersøkelsen og spørreundersøkelsen. Alle de tre undersøkelsene er utformet av DNV GL.² Resultatene fra dette datamaterialet gir innsikt i utgangspunktet til elevene, hvordan skolene vurderer dem ved inntak, hvordan elevene opplever deltakelsen året de deltar, og hvilken opplevelse de har av tiltaket i etterkant.

1.4.2 Intervjuundersøkelse

Vi har selv gjennomført en intervjuundersøkelse med til sammen 25 informanter.

I begynnelsen av evalueringsprosjektet var vi to halve dager på Tveten gård der vi fikk omvisning i lokalene, så en av filmene som er produsert, og fikk en innføring av de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten om bakgrunnen for tiltaket, ideene som ligger til grunn og om hvordan de arbeider. Under disse møtene gjennomførte vi ustrukturerte intervjuer der tema var form og innhold i tiltaket, utbytte for elevene og samarbeid med foreldre og skoler.

Vi har intervjuet ti nåværende og tidligere elever ved Opprop Tveten. Noen deltar i inneværende skoleår, men de fleste deltok i de to foregående skoleårene. Det vil si at ungdommene er elever på 9. og 10. trinn i ungdomsskolen og 1. trinn på videregående. De utvalgte elevene fordeler seg på alle de ni samarbeidende skolene, med en tilnærmet lik fordeling mellom gutter og jenter, og mellom elever med og uten innvandrerbakgrunn.

² DNV GL er et internasjonalt klassifikasjonsselskap med hovedkontor på Høvikodden i Bærum. Selskapet eies av Stiftelsen Det Norske Veritas. DNV GL utførte i 2017 en samfunnsøkonomisk analyse av prosjekter som får støtte gjennom Kronprinsparets fond. Prosjektene har til hensikt å fange opp ungdom som av ulike årsaker risikerer å falle utenfor samfunnet. Da det er noen likhetstrekk mellom målsetting i disse prosjektene og Opprop Tveten, har sistnevnte fått tillatelse til å benytte kartleggingsskjema, spørreundersøkelse og etterundersøkelse som ble benyttet i analysen.

Elevene ble valgt ut ved at de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten utarbeidet en liste med til sammen 22 aktuelle informant-kandidater. Barn og unge som deltar i forskning har særlige krav på beskyttelse (NESH 2016). Et avgjørende kriterium var derfor at det skulle velges ut informant-kandidater som medarbeiderne anså ville håndtere en intervjusituasjon på en forsvarlig måte. Øvrige kriterier var at de skulle være fordelt på de ulike deltakerskolene, og med noenlunde lik fordeling på kjønn og innvandrerbakgrunn/ikke-innvandrerbakgrunn.

En slik framgangsmåte åpner for selektiv utvelgelse, og det blir tenkbart at det er plukket ut informantkandidater som man (ut fra etterundersøkelsene) vet vil gi tiltaket en positiv omtale. Vi anså at hensynet til forsvarlig gjennomføring av intervjuene var viktigere enn å eliminere denne risikoen ved for eksempel å gjøre et tilfeldig utvalg. Vi fant i ettertid heller ingen tegn til systematiske skjevheter i informantutvalget; tvert imot opplevde vi gjennom samtalene at utvalget av elevinformantene reflekterte både bredde og mangfold.

Proba valgte ut ti av elevene uten annen kjennskap til dem enn kohorttilhørighet (altså årskull, ikke «korona-kohort»), skoletilhørighet, kjønn, og innvandrerbakgrunn/ikke-innvandrerbakgrunn. Også i dette utvalget tilstrebet vi jevn fordeling på disse variablene.

Medarbeiderne ved Opprop Tveten tok kontakt med deltakerne, og satte opp intervjuavtaler på våre vegne. To elever ønsket ikke å delta, og ble da erstattet ved at Proba valgte to nye fra den opprinnelige lista.

Intervjuene skulle etter planen gjøres på Tveten gård, men på grunn av koronatiltak, ble de gjennomført på telefon eller på den digitale plattformen Teams. Tema for intervjuene var deltakernes erfaringer med oppholdet på Opprop Tveten, hvordan de fikk informasjon om tilbudet og ble plukket ut til deltakelse, hvordan de har brukt erfaringene fra Opprop Tveten og opplevd skoletilværelsen i etterkant av deltakelse.

I tillegg har vi intervjuet tre foreldre til tidligere elever, som ble valgt ut ved samme framgangsmåte. Her fikk vi en liste over åtte informant-kandidater – alle unntatt én var foresatte til elevene på informant-kandidat-lista.

Også disse avtalene ble satt opp av medarbeiderne ved Opprop Tveten, og intervjuene ble gjort over telefon. Temaene for intervjuene var hvilket utbytte foreldrene opplevde at ungdommene deres hadde hatt av året de deltok i tiltaket. Vi spurte også om informasjonen de hadde fått om Opprop Tveten før barna startet, og om deres synspunkter på at ungdommene deres ønsket å delta. Til slutt spurte vi også om de opplevde at skolesituasjonen til ungdommene var endret etter endt deltakelse.

For å få *deltakerskolenes* perspektiv på Opprop Tveten har vi intervjuet ledere og kontaktpersoner ved seks skoler som har elever ved tiltaket. Én av skolene var med for første gang inneværende skoleår, mens de andre har hatt elever ved tiltaket også tidligere år. De seks skolene ble plukket ut i samråd med medarbeiderne ved Opprop Tveten, og det ble her blant annet lagt vekt på god geografisk spredning. Intervjuene ble gjennomført på telefon eller Teams, som regel med to representanter for hver skole. Informantene fra skolene var på ulikt organisatorisk nivå: det var både kontaktlærere, utdannings- og yrkesrådgiver, inspektør, sosialpedagogisk rådgiver, avdelingsleder, assisterende rektor og rektor. Temaene for intervjuene var utvelgelse av elever som får tilbud om Opprop Tveten, hvilket inntrykk kontaktpersoner ved skolene har av deltakernes utbytte av tilbudet, og hvordan skolesituasjonen deres eventuelt endrer seg i etterkant. I tillegg stilte vi spørsmål om samarbeid med Opprop Tveten, samt hvordan skolene anser at tiltaket samsvarer med gjeldende politiske føringer for grunnskoleopplæringen. Vi spurte også om samarbeidet med Opprop Tveten påvirker skolens arbeidsform.

I et så vidt lite intervjumateriale gir det lite mening å gjengi nøyaktig antall på hvem som uttaler hva når vi referer til intervjumaterialet i teksten. I stedet bruker vi adjektiver som *samtlig*, *mange*, *enkelte*, *noen* og så videre.

Intervjuundersøkelsen er vår primære datakilde i kapittel 6-8. Vi har i langt mindre grad lagt vekt på det allerede innsamlede materialet som vi omtalte i punkt 1.4.1. Vi anser intervjuundersøkelsen som mer valid og reliabel enn det tidligere innsamlede materialet, da spørsmålsformuleringen i intervjuene er utarbeidet spesifikt for denne evalueringen, opplysningene er nylig innhentet, og det er en ekstern evaluator (Proba samfunnsanalyse) som har gjennomført disse. Kun i enkelte tilfeller har vi supplert med opplysninger fra det tidligere innsamlede materialet fra kartleggingsundersøkelsen, spørreundersøkelsen og etterundersøkelsen, og det er da spesifikt referert til. Samlet sett mener vi at vi har god empirisk basis for våre funn og konklusjoner.

1.5 Rapportens oppbygning

Rapporten er strukturert på følgende måte. I kapittel 2 presenterer vi kort noen sentrale forskningsfunn knyttet til utenforskap og frafall fra videregående opplæring. I kapittel 3 presenterer vi de delene av læreplanverket og de politiske føringer som vi anser som relevante for Opprop Tveten. Vurdering av samsvar er lagt til kapittel 7. Vi redegjør også for relevant regelverk om alternative opplæringsarenaer.

I kapittel 4 gir vi en beskrivelse av det vi anser for å være de viktigste elementene som Opprop Tveten er tuftet på, og som vi ovenfor sammenfattet som ressursinnsats, aktiviteter og resultater («output»). Vi ser blant annet på målgruppedefinisjon, faglig og pedagogisk innhold, lokalitet, organisering, årshjul, bemanning, kompetansesammensetning og finansiering.

I kapittel 5 vurderer vi målgruppedefinisjonen, blant annet i forhold til foreliggende forskning på risikogrupper og tiltak. I kapittel 6 beskriver og vurderer vi rekruttering og utvelgelse av elever til tiltaket, og vurderer dette opp mot målgruppedefinisjonen.

I kapittel 7 redegjør vi for hvilken betydning Opprop Tveten har for elevene som deltar, hvilke erfaringer de har og hvilke tanker de gjør seg om livsmestring og senere arbeidslivstilknytning.

I kapittel 8 vurderer vi betydningen av Opprop Tveten for de samarbeidende skolene. Vi belyser spørsmålene om betydningen av tiltaket, hva skolene eventuelt vil miste dersom tilbudet uteblir, hvilke utfordringer som oppstår i tilknytning til elevenes deltakelse på Opprop Tveten, og hvordan disse blir løst. Til sist belyser vi spørsmålet om hvilken betydning Opprop Tveten eventuelt har for videreutvikling av de ulike skolene som har elever ved tiltaket.

Avslutningsvis gir vi i kapittel 9 en sammenfattet vurdering av Opprop Tveten og våre anbefalinger til videre utvikling og finansiering.

2 Foreliggende kunnskap om utenforskap og frafall fra videregående opplæring

Samfunnsmålet til Opprop Tveten er å forebygge frafall fra videregående opplæring og videre utenforskap fra samfunns- og arbeidsliv. Hva viser forskning om frafall og utenforskap, og hvilke innsatsfaktorer kan være med på å motvirke dette for elever på ungdomstrinnet? Vi vil her gi en kort gjennomgang av foreliggende forskning på feltet.

Bekymringen for marginalisering og utenforskap blant utsatt ungdom er stor både i Norge og andre land i Europa.³ Skolefravall hemmer produktiviteten og konkurranseevnen, og utvikler fattigdom og sosial eksklusjon.

Frafall fra videregående opplæring har flere negative konsekvenser. Det gir lavere sannsynlighet for varig yrkestilknytning, større sannsynlighet for å motta uføretrygd eller bli registrert med nedsatt arbeidsevne. De som ikke gjennomfører det 13-årige skoleløpet, har betydelige utfordringer med å delta i arbeidslivet, har betydelige større sosiale og medisinske utfordringer, og vil ha risiko for å bli en del av utenforskapet. (Falch og Nyhus 2011; Hansen 2019; NOU 2019:2; Strand og Kindt 2019). I tillegg til disse objektivt målbare indikatorene på utenforskap, viser også en studie at det å avbryte skolegangen kan oppleves belastende og stigmatiserende (Høst 2016).

Vista analyse utførte i 2010 en samfunnsøkonomisk beregning av konsekvensene av utenforskap. De utarbeidet ulike fiktive alternativer ved frafall. De anslår at frafall fra videregående opplæring eller ved at ungdom ikke begynner i det hele tatt, har en kostnad på mellom 3,4 og 11,8 millioner kroner (*Vista analyse 2010 s. 73*).⁴ Forskerne påpeker i sine konklusjoner at kostnader til tiltak for å forebygge frafall må sees i forhold til de samlede kostnadene for samfunnet som frafall medfører.

Å forebygge utenforskap er høyt politisk prioritert (Meld. St. 16 (2015-2016)), og det er et tverrpolitisk mål å øke gjennomføringsgraden i videregående opplæring. Fullføring av videregående opplæring blir sett på en av de viktigste faktorene for å forhindre framtidig utenforskap (NOU 2019:2; Strand og Kindt 2019).

Gjennomføringsgraden er særlig svak for yrkesfag, og gutter fullfører i mindre grad enn jenter. Dessuten har utenlandskfødte elever langt større frafall enn befolkningen for øvrig (Hernes 2010; Nordahl 2018 m.fl.; Lillejord m.fl. 2015). Sosioøkonomiske faktorer som foreldrenes utdanningsnivå og arbeidstilknytning, og om eleven bor sammen med den ene eller begge foreldrene, virker også inn på gjennomføringsgraden.

³ Se for eksempel Frøyland 2017; Frøyland & Spjelkavik, 2014a; Frøyland & Spjelkavik, 2014b; Hammer & Hyggen, 2013; Olsen, Hyggen, Tägtström, & Kolouh-Söderlund, 2016; Wulf-Andersen, Olsen, & Follesø, 2016.

⁴ 2010-kroner.

3 Læreplanverket og annet regelverk

Et av evalueringsspørsmålene er om Opprop Tveten-modellen er i samsvar med politiske føringer, regelverk og læreplaner (spørsmål 1b). Dette kapitlet redegjør først for den overordnede delen av læreplanverket. Dernest følger en beskrivelse av det tverrfaglige temaet *Folkehelse og livsmestring*. Spørsmålet om samsvar blir besvart under punkt 7.4. Det siste punktet handler om opplæringslovens bestemmelser om alternative opplæringsarenaer. Som nevnt begrenser vi oss her til å henvise kort til de bestemmelsene vi anser som relevante, samt til tilhørende rundskriv.

3.1 Overordnet del av læreplanverket

All offentlig grunnskoleopplæring skal være i tråd med opplæringslovens forskrifter, herunder Læreplanverket for Kunnskapsløftet (Utdanningsdirektoratet 2010).

Overordnet del av læreplanverket gjør rede for grunnsynet som skal prege pedagogisk praksis i hele grunnopplæringen, og skal tydeliggjøre skolens ansvar for danning og videreutvikling av kompetansen til elevene (Kunnskapsdepartementet 2017). Denne delen av læreplanverket utdyper verdigrunnet i opplæringslovens formålsparagraf så vel som de overordnede prinsippene for grunnopplæringen. Læreplanene for hvert av fagene beskriver deres innhold og mål, mens overordnet del gir retning for opplæringen i alle fag. Alle fagene bidrar til å realisere opplæringens brede formål. Overordnet del framhever at skolen skal la elevene utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang.

Skolen har både et dannelsesoppdrag og et utdanningsoppdrag. Dannelsesperspektivet vektlegges i overordnet del, som påpeker at elevene er i en livslang dannelsesprosess som har enkeltmenneskets frihet, selvstendighet, ansvarlighet og medmenneskelighet som målsetting (Kunnskapsdepartementet 2017). I formålsparagrafen til opplæringsloven heter det at skolene skal gi elevene utfordringer som fremmer danning og lærelyst (Opplæringsloven § 1-1).

Overordnet del legger føringer for hva og hvordan grunnopplæringen skal tilbys. Det blir blant annet lagt vekt på sosial læring og utvikling og framhever at elevenes identitet og selvbilde, meninger og holdninger blir til i samspill med andre. Sosial læring skal skje i undervisning og andre aktiviteter i skolens regi. Overordnet del framholder betydningen av dybdelæring, slik at elevene skal få tid til å utforske dybden i ulike fagområder. Videre definerer overordnet del fem grunnleggende ferdigheter: lesing, skriving, regning og muntlige, og digitale ferdigheter (Kunnskapsdepartementet 2017). Overordnet del henviser også til formålsparagrafen i Opplæringsloven som angir at opplæringen skal gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring. Videre står det at den skal bidra til å utvide kjennskap og forståelse for den nasjonale kulturarven (Opplæringsloven § 1-1).

I læreplanverkets beskrivelse av *Kompetanse i fagene* heter det at

Fagenes kompetansemål må ses i sammenheng med hverandre i og på tvers av fag. Kompetansemålene må også forstås i lys av formålsparagrafen og de øvrige delene av læreplanverket.

Videre heter det at:

Skolen skal gi rom for dybdelæring slik at elevene utvikler forståelse av sentrale elementer og sammenhenger innenfor et fag, og slik at de lærer å bruke faglige kunnskaper og ferdigheter i kjente og ukjente sammenhenger. [...] Dybdelæring i fag innebærer å anvende kunnskaper og ferdigheter på ulike måter, slik at elevene over tid kan mestre ulike typer faglige utfordringer individuelt og i samspill med andre.

Siden Salamanca-erklæringen fra 1994 er også inkludering satt på sakskartet innenfor utdanningssystemet både i Norge og internasjonalt, og skal prege opplæringen på alle nivåer (UNESCO, 1994; Vislie, 2003). I overordnet del av læreplanverket er et inkluderende læringsmiljø fremsatt som et av prinsippene for skolens praksis. Statped (2020) definerer begrepet på følgende måte:

Inkludering handler om å tilpasse læringsmiljøet til mangfoldet blant barn og elever, og gi alle reell mulighet til å delta i det faglige og sosiale fellesskapet. (Statped 2020)

Statped påpeker at et inkluderende læringsmiljø verdsetter mangfold, noe som ifølge forskning er en helt nødvendig forutsetning for å skape et inkluderende læringsmiljø. I et inkluderende læringsmiljø har alle sin naturlige tilhørighet, og ingen betegnes som ekskluderte.

I overordnet del av læreplanen defineres også begrepet tilpasset opplæring: «tilrettelegging som skolen gjør for å sikre at alle elever får best mulig utbytte av den ordinære opplæringen.» Videre heter det at skolen blant annet kan tilpasse opplæringen gjennom arbeidsformer, pedagogiske metoder og i organiseringen (Kunnskapsdepartementet 2017, s15).

Kunnskapsdepartementet la i 2019 frem et forslag om ny opplæringslov. Utvalget som utarbeidet forarbeidene til loven, foreslo at elever som har behov for det, skal få forsterket innsats i form av konsentrert og målrettet opplæring.

«I motsetning til dagens bestemmelse om «intensiv opplæring», vil kravet om «forsterket innsats» gjelde alle trinn i grunnopplæringen, og ikke nødvendigvis være intensiv og kortvarig.» (NOU 2019:23, s. 282)

Læreplanverkets overordnede del poengterer også viktigheten av god kommunikasjon mellom hjem og skole, som skal bidra positivt til elevenes oppvekstmiljø. Mens foreldre/foresatte har hovedansvaret for barnets oppdragelse og utvikling, er det skolen som har det overordnede ansvaret for å ta initiativ til å tilrettelegge for samarbeid med hjemmet (Kunnskapsdepartementet 2017).

3.2 Folkehelse og livsmestring

I overordnet del av læreplanverket, introduseres tre tverrfaglige temaer, der folkehelse og livsmestring er ett av dem (Kunnskapsdepartementet 2017). Temaene tar utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringer som fordrer et ekstra engasjement, både hos enkeltindivider og som samfunn. Kunnskapsgrunlaget for løsninger på disse utfordringene ligger ifølge overordnet del i flere fag og elevene skal få forståelse og se sammenhenger på tvers av fagene. Det er ikke tilknyttet noen kompetansemål til temaene, men det henvises til målene for hvert enkelt fag.

Målsettingen med temaet folkehelse og livsmestring er at skolen skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse. Det skal bidra til at elevene tilegner seg kunnskap om å håndtere medgang, motgang og ulike utfordringer best mulig. Kompetansen skal istandsette elevene til å kunne ta ansvarlige livsvalg. Viktigheten av et positivt selvbilde og en trygg identitet i barne- og ungdomsårene påpekes. Som aktuelle områder innenfor temaet, nevnes for eksempel fysisk og psykisk helse, mediebruk og forbruk. Verdivalg som mellommenneskelige relasjoner, å sette sine egne grenser og respektere andres, å håndtere tanker, følelser og relasjoner blir også trukket fram som viktige elementer i temaet.

Formålsparagrafen i Opplæringsloven angir i tillegg livsmestring som et utfallsmål ved hele grunnopplæringen: «Elevene [...] skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å

kunne mestre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng» (Opplæringsloven § 1-1).

3.3 Regelverk om alternative opplæringsarenaer

Utdanningsdirektoratet har i sitt *Rundskriv om bruk av alternative opplæringsarenaer* gitt anvisninger om tolkning og anvendelse av aktuelle bestemmelser i opplæringsloven (Utdanningsdirektoratet 2010).⁵ De aktuelle paragrafene er

- § 2-3. Innhald og vurdering i grunnskoleopplæringa;
- § 8-1. Skolen;
- § 8-2. Organisering av elevane i klassar eller basisgrupper.

I tillegg redegjør rundskrivet for forståelse og anvendelse av kapittel 5 «Spesialundervisning» i Opplæringsloven.

⁵ § 2-3. Innhald og vurdering i grunnskoleopplæringa; § 8-1. Skolen; § 8-2. Organisering av elevane i klassar eller basisgrupper. I tillegg spesifiserer rundskrivet kapittel 5 i Opplæringsloven – Spesialundervisning.

4 Opprop Tveten – sentrale komponenter

I dette kapitlet beskriver vi de sentrale komponentene som vi oppfatter at Opprop Tveten består av, og som vi i målstrukturen har kategorisert som *ressursinnsats*, *aktiviteter* og *resultatmål*, jf. punkt 1.3.

Tiltaket Opprop Tveten er ikke basert på noen på forhånd definert «modell», men har vokst fram og blitt utviklet i løpet av de fem årene det har eksistert. Vi har derfor søkt å gi en beskrivelse av de viktigste elementene som utgjør tiltaket slik det er utformet i dag. Slik vi ser det, består modellen Opprop Tveten av følgende elementer:

- En definert målgruppe: Elever på 9. trinn som mistrives og/eller har lav motivasjon
- Høy voksentetthet, noe som innebærer at elevene får tett individuell oppfølging og tilbakemelding
- En alternativ opplæringsarena på en egen lokalitet
- Et alternativt undervisningstilbud én dag i uken gjennom skoleåret som består av
 - Profesjonell produksjon av en fiksjons-kortfilm
 - Livsmestringstrening i form av undervisning i drama og skuespill
 - Dybdelæring og formativ vurdering
 - Arbeidslivstrening
- Henrik Ibsen som litterær basis

Dette realiseres gjennom nærmere beskrevet organisering, årshjul, bemanning, kompetansesammensetning og finansiering.

Kapitlet er i hovedsak basert på interne notater fra Opprop Tveten som beskriver tiltaket, to rapporter utarbeidet av Prospera-stiftelsen (Prospera 2019; 2020) på oppdrag av Sparebankstiftelsen DNB og Gjensidigestiftelsen, samt samtaler med det faste personalet ved Opprop Tveten; daglig leder og kunstnerisk ansvarlig.

4.1 Målgruppe

Vi gjengir her hvordan vi oppfatter at medarbeiderne ved Opprop Tveten definerer målgruppa for tiltaket (evalueringsspørsmål 1d). Ut fra intervjuer og dokumenter⁶ oppfatter vi at målgruppa for Opprop Tveten er elever som mistrives på skolen og/eller som har lav motivasjon, og som man av den grunn anser har behov for en alternativ opplæringsarena. Målgruppa er definert slik fordi man legger til grunn at elever som mistrives har økt risiko for senere frafall fra, eller i overgangen til, videregående opplæring, og at deltakelse i et tiltak gjennom niende klasse vil øke trivselen og redusere frafallsrisikoen.

I utgangspunktet henvender Opprop Tveten seg således til en stor og heterogen målgruppe. I Ungdata-undersøkelsen for 2019 svarer seks prosent av elevene på ungdomstrinnet at de er litt uenige i utsagnet «Jeg trives på skolen», og tre prosent erklærer seg «Helt uenig» (Bakken 2019). Mange av disse vil kunne ha nytte av alternative opplæringsarenaer, og Opprop Tveten er ment å representere ett mulig tilbud til elever som mistrives.

⁶ Fra «Opprop Tveten 2020», internt notat fra Opprop Tveten.

Vi får opplyst at det er to hovedgrunner til at elever på 9. trinn er målgruppe for Opprop Tveten. Ved å vente til 9. trinn, rekker skolene å bli kjent med elevene og deres behov og utfordringer i løpet av 8. klasse. Videre antas det at elevene på 9. trinn er i en aldersgruppe der mange har behov for – og er mottakelige for impulsene fra – en alternativ opplæringsarena. De er gamle nok til å reflektere over arbeidet med livsmestring, samtidig som de er unge nok til fortsatt å være formbare og påvirkningsbare. Det regnes også som uhensiktsmessig å skulle prøve å kombinere Opprop Tveten med avgangsfagene på 10. trinn.

Målgruppa omfatter ikke elever som har rett til spesialundervisning etter opplæringsloven § 5-1. Målgruppa for Opprop Tveten er elever som har behov for en alternativ opplæringsarena som skolen ikke selv tilbyr, og som kan falle mellom to stoler ved å ikke tilhøre gruppen som har rett til spesialundervisning.

4.2 Høy voksentetthet og relasjonsbygging

Undervisningen ved Opprop Tveten bygger på en forståelse av at elever som mistrives og mangler motivasjon, har behov for høy voksentetthet. Det er derfor én pedagog og én faglig instruktør til stede i all undervisning, og det er små grupper på opptil ti elever. En slik modell gjør blant annet at den ene av de to voksenpersonene ved behov kan ta seg av en enkeltelev mens den andre følger opp resten av gruppa.

De to sentrale voksenpersonene følger elevene gjennom hele skoleåret, slik at elevene skal bli sett og ivaretatt over tid. De to har ansvar for det faglige og pedagogiske innholdet, den daglige driften av virksomheten og den personlige oppfølgingen av elevene. I tillegg er annet personale inne på deltid eller kortere oppdrag; mer om dette under punktene 4.5 og 4.6.

Hver undervisningsdag starter med en felles samlingsstund, der alle elevene får i oppgave å fortelle om noe de har opplevd den siste uken. Undervisningen blir lagt opp i fire bolker, med en felles lunsj midt på dagen. Hver dag avsluttes med oppsummering, refleksjon og tilbakemeldinger.

4.3 Alternativ opplæringsarena – egen lokalitet

Et vesentlig element i Opprop Tveten er å skape en alternativ opplæringsarena utenfor den skolen som elevene går på til daglig. Tiltaket er derfor ikke samlokalisert med noen skole, men lokalisert til et nøytralt sted – på Tveten gård. Med nøytralt menes at ingen av elevene skal ha fordeler av at de kjenner stedet bedre enn andre – det finnes dermed ingen etablerte hierarkier eller annen førende historikk, og det legges til rette for at alle elevene kan gjøre nye, grunnleggende erfaringer. Videre samles elever fra ulike bydeler – i den hensikt at de da får anledning til å bli kjent med ungdommer som de ellers trolig ikke hadde fått møte. Det er med andre ord også en alternativ *sosial* arena. Gården er lett tilgjengelig med kollektiv transport, med kort avstand til Tveita T-banestopp.

Det legges vekt på at lokalene skal være innbydende, rene og ryddige. Videre regnes det som viktig at lokalene er dedikerte til formålet, slik at de er forutsigbare ved at de oppleves som «like» fra gang til gang. Det er viktig at det er arealer til sosial utfoldelse som elevene kan oppleve som et fristed, og hvor de kan bygge relasjoner, og hygge seg med spill og andre utenomfaglige aktiviteter.⁷

⁷ Tveten gård er et tidligere gårdsbruk i Bydel Alna øst i Oslo, og Oslo kommune kjøpte gårdstunet med bygningsmassen i 2006. I hovedhuset drives et seniorsenter, i en annen bygning drives et lavterskel-

4.4 Innholdet i undervisningen

4.4.1 Produksjon av kortfilm

Et annet sentralt element i Opprop Tveten er at det skal være sentrert om produksjon av en fiksjons-kortfilm. De to faste medarbeiderne begrunner dette slik:

De fleste ungdommer ser mye film og TV-serier, og har dermed en grunnleggende referanseramme til dette kulturelle uttrykket. Samtidig har de fleste lite kunnskap om og erfaring i hvordan film produseres. Det gjør at elevene har et nokså likt utgangspunkt for å delta på Opprop Tveten. Medarbeiderne har over tid erfart at det er relativt enkelt å motivere elevene til å ville lære mer om hvordan film blir til.

Filmproduksjon består av mange arbeidsoppgaver og fagfelt, blant annet skuespill, fotografering, lydproduksjon, lyssetting, scenografi, kostyme, sminke med mer. Dette gir stor sannsynlighet for at den enkelte elev kan finne oppgaver som hen interesserer seg for og kan utfolde seg med. Filmproduksjon forutsetter godt samarbeid mellom de ulike funksjonene, slik at også elevene lærer samarbeid og samhandling.

Siden filmene er unike produkter, legger filmproduksjon til rette for at elevene lærer å være kreative, løsningsorienterte og tenke nytt. Til sist er filmproduksjon prosjektbasert, det vil si at en film er et produkt av en tidsavgrenset, kollektiv arbeidsinnsats, slik at elevene kan være med på å skape et komplett produkt fra start til slutt. Fiksjonsfilmsjangeren er valgt for at elevene skal få skuespillertrening – et annet sentralt element i Opprop Tveten.

Som ledd i undervisningen skal elevene også utføre elevarbeider i form av mindre prosjekter, slik som innspilling av intervjuer og andre enkle innspillinger med lydproduksjon, lyssetting og fotografering. Praktisk arbeid skal gjøre at elevene får brukt samarbeidsevner, koordinasjon og logiske evner. Det er et mål at det praktiske arbeidet skal utgjøre et supplement og alternativ til den skriftlige og teoretiske arbeidsformen som dominerer i den vanlige skolehverdagen.

Det er et mål at elever som opplever sosialt utenforskap i sin skolehverdag, skal få oppleve gruppetilhørighet og sosial samhandling gjennom samarbeid om de praktiske oppgavene, noe som igjen skal bidra til personlig vekst og utvikling på andre sosiale arenaer. Det legges til grunn at ved å styrke elevenes selvtillit så vil man også øke deres evner til å danne nye vennskap. Dette er relatert til målsetningen om livsmestring, se punkt 4.4.3 nedenfor.

4.4.2 Profesjonell kvalitet

Et grunnleggende prinsipp i Opprop Tveten-modellen er at filmproduksjonen skal holde høy filmfaglig og kunstnerisk kvalitet, slik at elevene skal oppfatte filmene som lages som troverdige og gjenkjennbare kulturuttrykk. For å oppnå dette, samarbeider Opprop Tveten med profesjonelle filmarbeidere. For eksempel benyttes det erfarne skuespillere for å bekle voksenroller – blant annet ut fra erkjennelsen av at det er ikke er mulig for en 16-åring å spille en rolle som for eksempel rektor med noen vesentlig grad av realisme. Profesjonelle filmarbeidere blir også brukt til mentorering av og utveksling av erfaringer med elevene. Elevene spiller andre hoved-, bi- og statistroller, og får også mulighet til å bistå med foto, lyd, lys, og scenografi under innspillingene.

aktivitetshus for personer med psykiske problemer, og Opprop Tveten disponerer en full annen-etasje i *Drengestua*. Lokalene er på rundt 80 m², er nylig rehabilitert, og omfatter et klasserom, pauserom med bibliotek, kjøkken, kontorer, lager, garderobe og toaletter.

Hensikten med dette kvalitetskravet er at elevene skal oppleve en mestringsfølelse over å ha bidratt til å lage noe som er av samme høye kvalitet som de kulturelle referansene som ungdommer har. Hensikten er også å søke å heve elevenes anseelse blant medelevene på skolene som de går på. Sluttproduktfilmen vises på disse skolene. Samarbeidet med profesjonelle filmarbeidere skal også gi arbeidslivstrening og god innsikt i profesjonell filmproduksjon.

4.4.3 Skuespill som livsmestringstrening

Opprop Tveten skal tilby elevene kunnskap og erfaringer som er i tråd med målsettingene for det tverrfaglige temaet *Livsmestring og folkehelse*, som er omtalt i læreplanens overordnede del. Hensikten med å gjennomføre et prosjekt gjennom et skoleår, er at det skal fungere som en dannelsesreise for elevene. De skal oppleve at de bidrar til å nå et felles mål, og at de er del av noe som er større enn dem selv. Helt konkret blir dette bidraget synliggjort gjennom blant annet rollebesettelse i filmen eller ved at de får navnet sitt på rulleteksten for sine bidrag på den tekniske siden av produksjonen.

Medarbeiderne ved Opprop Tveten har erfart at mange elever som mistrives på skolen, ofte er sosialt usikre, og at de oppfatter sine utfordringer, usikkerheter og komplekser som unike. Mange vil dermed forsøke å holde problemene sine skjult for andre. Ut fra denne innsikten har man ved Opprop Tveten gjort det til et sentralt pedagogisk grep å la elevene påta seg skuespillerroller, gjerne i mindre øvelsesstykker eller -scener, og at de gjennom disse rollene får anledning til å dramatisere og utforske problematiske og vanskelige hendelser og situasjoner. Gjennom relativt enkle øvelser i skuespillertreningen skal elevene lære å øve seg på å ta plass, bruke stemmen, utfordre sin egen komfortsone, og opparbeide ferdigheter til å spille komplekse scener. Hensikten er blant annet at elevene skal oppleve at deres personlige utfordringer og problemer kan gjøres om til erfaringsgrunnlag som igjen kan brukes til å utvikle sine styrker og positive sider. Ved å observere elevene i deres skuespillerarbeid får pedagogene og instruktørene innblikk i den enkelte elevs behov, utfordringer, lidenskaper, usikkerheter og potensiale.

Det er også et mål å redusere ungdommenes følelse av utenforskap ved at de blir eksponert for liknende utfordringer hos andre – det være seg hos rollefigurene de spiller, eller hos medelevene på Opprop Tveten. Ved å gjøre problemer og utfordringer gjenkjennbare og allmenngyldige, søker man å redusere elevenes følelse av ensomhet og eventuell tilhørende følelse av skam.

Det øves også på å håndtere konfrontasjonssituasjoner, ved at elevene som en del av en improvisasjon eller scene for eksempel skal spille at de tar opp noe ubehagelig med en venn. Hensikten med en slik øvelse er blant annet å lære elevene verbale og sosiale ferdigheter som kan benyttes i lignende situasjoner senere i livet, og styrke elevenes tro på at de kan ordne opp i problemer og vanskelige situasjoner som måtte oppstå i deres egne liv.

Skuespillertreningen legger til rette for at det i den øvrige undervisningen kan legges vekt på å bevisstgjøre elevene om hvordan de er med på å påvirke omgivelsene, og hvordan de selv kan ta grep for å bli «best mulige versjoner av seg selv». De skal lære å håndtere medgang, motgang og personlige og praktiske utfordringer. Det legges vekt på å styrke elevens selvfølelse, blant annet med tanke på at de skal bli selvstendige og i stand til å si ifra til andre om hvordan de må ha det rundt seg for å prestere. Overordnet arbeides det med mål om å fremme elevenes psykiske og fysiske helse, og utvikle et positivt selvbilde og en trygg identitet. Det arbeides med å gi elevene en varig vekstkurve med bedret selvbilde og økt selvtilit gjennom det ettårige oppholdet på Opprop Tveten.

4.4.4 Dybdelæring og karakterfri undervisning

Undervisningen ved Opprop Tveten er basert på karakterfrihet. De to faste medarbeiderne opplyser at de etter endt skoledag informerer både foresatte og skoler om de kompetansemålene som har blitt berørt i løpet av dagens undervisning, men det gis ingen vurdering eller karakterer i den forbindelse. Det prosjektbaserte arbeidet med filmproduksjonen gjennom et år skal legge til rette for dybdelæring, som er et pedagogisk prinsipp i læreplanens overordnede del (se punkt 3.1).

4.4.5 Arbeidslivstrening

Undervisningen er organisert som prosjektarbeid, og ligner slik sett på hvordan arbeidslivet kan være lagt opp. Det pedagogiske opplegget er basert på det felles filmprosjektet, der det settes ulike delmål underveis. Et delmål kan for eksempel være å gjennomføre og filme intervjuer. Mange av arbeidsoperasjonene innebærer å benytte og behandle avansert filmutstyr, og elevene skal arbeide skulder ved skulder med fagarbeidere som leies inn til produksjonen.

Arbeidslivstreningen er et sentralt element i det pedagogiske opplegget. Fra begynnelsen av blir elevene informert om hva de skal produsere, og hva som vil bli forventet av dem. De bevisstgjøres på betydningen av fast oppmøtetid, blant annet ved at det påpekes hvordan det påvirker gruppen at noen kommer for sent. Elevene får ikke karakterer, men konkrete tilbakemeldinger på arbeidet de utfører, noe som også er ment å etterlikne forholdene i arbeidslivet.

Elevene gis også mulighet til å bidra som frivillige på festivaler, konserter og andre kulturarrangementer. Gjennom flere år har Opprop Tveten samarbeidet med Miniøya-festivalen, Kulturfest Tøyen og Sentralen Ung. Filmene har blitt vist både på Sentralen og på Kulturfest Tøyen. Elevene får tilbud om å arbeide som frivillige ved disse arrangementene. Oppgavene kan være å bistå med informasjon og delta i aktiviteter for besøkende, som for eksempel å sminke besøkende barn på Miniøyas jul. Dette føres på elevenes CV.

Videre omfatter undervisningen trening i jobbsøking, det vil si lese utlysninger, skrive søknader og CV, og gjennomføre jobbintervju. De konkrete oppgavene og oppdragene som gjennomføres dokumenteres som arbeidslivskompetanse på elevenes CV-er.

4.4.6 Henrik Ibsens forfatterskap som litterær basis

I skoleåret 2018-2019 produserte Opprop Tveten det 40-minutter lange dramaet «Unge Stockmann», som er en parafase over «En folkefiende» av Henrik Ibsen.⁸ Året etter resulterte i produksjonen «Pia Gynt», hvis tittel indikerer parafasering over et annet kjent Ibsen-stykke.

Hensikten med å bruke den verdensberømte dramatikerens litterært utgangspunkt for de egenproduserte manusene, er å styrke den kulturelle selvtiliten til elevene. Gjennom praktisk arbeid, tilgjengeliggjøring av tekst, tematikk og karakterer skal de få en innføring i deler av dette forfatterskapet, noe som skal gi dem et faglig fortrinn før tiende klasse, hvor årsplanene for mange skolers norskundervisning omfatter Ibsens verker.

I undervisningen framheves sentrale tema i Ibsens forfatterskap som dagsaktuelle, og det tas sikte på å knytte dem til hendelser, situasjoner og opplevelser i elevenes liv.

⁸ Kan avspilles på <https://vimeo.com/470925244/78ff937c47>, hentet 17. november 2020.

Filmene som produseres skal således ha pedagogisk verdi – både for elevene på Opprop Tveten, og for andre elever som filmene vises for.

4.5 Organisering, personale og kompetanse

Den faste staben ved Opprop Tveten består av en lærerutdannet pedagog og en film- og scenekunstutdannet fagperson. De to medarbeiderne anser det som viktig at begge disse fagområdene er representert. Pedagogen, som er daglig leder, er ansatt i stiftelsen i en fulltidsstilling, og kunstnerisk ansvarlig er tilknyttet som frilanser i en 60 prosent stilling. I tillegg leies det inn filmarbeidere som frilansere i mindre omfang til å bistå med undervisning og til innspilling av hovedprosjektfilm. Her inngår fagpersoner blant annet innen lydproduksjon, lyssetting, sminke, kamerateknikk og skuespill. Dette gir kapasitet til tre undervisningsdager per uke – det vil si tre elevgrupper á inntil ti elever.

4.6 Årshjul og aktiviteter ved Opprop Tveten

Et skoleår ved Opprop Tveten består av om lag 30 planlagte dager med undervisning. Vedlegg 1 viser aktivitetene som gjennomføres gjennom skoleåret i form av et årshjul. Skoleåret starter med god tid avsatt til at elevene skal bli kjent med hverandre og med de faste medarbeiderne, og til at de skal få en forståelse av tilbudet ved Opprop Tveten. Deretter følger en rekke workshops der tema er skuespillerteknikk og ulike tekniske ferdigheter for filmproduksjon. Videre er det workshops med gjennomgang av manus og språkvask, slik at filmen får et autentisk ungdomsspråk.

Mot slutten av skoleåret deltar elevene i en evaluering. Videre gjennomføres workshops med utarbeidelse av CV, søknadsskriving og jobbintervju. Skoleåret avsluttes med film-premiere og felles avslutning.

I tillegg kommer en del aktiviteter som ikke er lagt inn i årshjulet. Det er en intensiv øvelsesperiode, som som regel faller i løpet av ukene 24-25. Utover våren foregår selve filminnspillingen, og elevene deltar da under flere innspillingsdager – i varierende grad avhengig av hvilke oppgaver de har i produksjonen. Disse aktivitetene kan omfatte 3–6 dager hvor eleven tas ut av sin vanlige skoleklasse. Det totale antall dager med Opprop Tveten-relaterte aktiviteter overstiger dermed de planlagte 30 dagene. I tillegg deltar de som frivillige ved ulike arrangementer som ledd i arbeidslivstreningen. Dette skjer i helgene, og kan omfatte 2–4 dager for hver elev.

Fra og med inneværende skoleår har Opprop Tveten planer om å gi et tilbud til alle niende-klasser på samarbeidsskolene (ca. 1000 elever) – nærmere bestemt et undervisningsopplegg basert på «Peer Gynt» om utenforskap i samfunnet i dag. Rommen skole har innført valgfaget *Sal og scene* i samarbeid med Opprop Tveten; se nærmere beskrivelse under punkt 8.5.

I tillegg er det planer om å tilby workshops til de elevene i målgruppen på samarbeidsskolene som ikke deltar på Opprop Tvetens helårstilbud, og dette er beregnet til å omfatte om lag 100 elever. Workshopene vil bestå av praktisk arbeid med film, innføring i «Peer Gynt» og øvelser knyttet opp mot livsmestring. Ikke alle tiltakene er gjennomført enda, men er planlagt gjennomført innenfor rammene av nåværende budsjett.

4.7 Budsjett

I vedlegg 2 vises budsjettet for skoleåret 2020-2021 for å synliggjøre ressursbruken i Opprop Tveten. Budsjettet er på nær 3 millioner kroner. Om lag 65 prosent av budsjettet er satt av til personalkostnader. Her inngår lønn til daglig leder, som utgjør en

heltidsstilling, og honorar til kunstnerisk leder i 60 prosent stilling som frilanser på kontrakt. I tillegg kommer honorar til frilansere med ulik bakgrunn innen filmarbeid og undervisning.

Om lag 20 prosent av budsjettet er satt av til såkalte aktivitetsmidler. Her er utarbeidelse av filmprosjektet den største budsjettposten. En stor andel av dette utgjøres av honorarer til innleid produksjonspersonale.

Om lag 10 prosent av budsjettet er satt av til kontorkostnader, som blant annet leie av lokaler og renhold, og vel 5 prosent går til andre driftskostnader som møter, kurs, kjøp av varer og tjenester, mv. I tillegg kommer kostnader til ulike aktiviteter og bespisning for elevene.

Årsbudsjettet dividert med antall elever per år (30 personer) er om lag 95 000,- kroner. Ut fra beskrivelsen ovenfor (punkt 4.6) av alle aktivitetene som tilbys, er det opplagt at det beløpet ikke vil være en riktig «stykkepris». Vi har ikke tilstrekkelig informasjon til å kunne beregne «stykkeprisen» eller for øvrig kostnadsberegne de ulike tilbudene og aktivitetene ved Opprop Tveten.

5 Vurdering målgruppe, risikofaktorer og målsetninger

Et viktig evalueringsspørsmål er hvilken målgruppe tiltaket passer for (spørsmål 1c). Vi gir først en beskrivelse av hvordan målgruppedefinisjonen har utviklet seg over tid, og gjengir noen av overveielserne som har kommet til uttrykk i prosessen. Deretter undersøker vi om det er samsvar mellom målgruppedefinisjonen og beskrivelser av risikogrupper i tilgjengelig forskning. Til slutt spør vi om det er samsvar mellom Opprop Tvetens målsetninger og tiltak som ifølge foreliggende forskning har god effekt på målgruppa.

5.1 Utvikling av målgruppedefinisjonen

Den første Prospera-rapporten (Prospera, 2019) drøfter ulike målgruppe-definisjoner. Ved oppstarten i 2015 ble målgruppen definert som elever som «sitter på bakerste rad» og av ulike årsaker sliter på skolen. I 2019 benyttet man definisjonen «sårbare elever», og forfatterne oppfattet eierne og de faste medarbeiderne slik at tiltaket skulle være et tilbud til

De elevene som ikke alltid blir sett. Dette er ungdom som støtteapparatet ikke alltid fanger opp, da de ikke skaper uro eller er kilder til noe kriminelt, men som kanskje heller sliter med livet sitt. Det kan være ungdommer som ikke har et tilstrekkelig velfungerende hjem; som ikke blir fulgt skikkelig opp på hjemmebane, og som derfor mangler en arena hvor den enkelte blir sett. Dette er elever som rett og slett trenger å bli sett og å bli respektert som et helt, likeverdig og godt menneske. (Prospera, 2019; s. 15-16)

Rapporten påpekte at samarbeidsskolenes oppfatninger av målgruppa kunne divergere noe:

En skole mente at Opprop Tveten passer bra for elever som har droppet ut av skolen eller skulker mye, og henviste til for eksempel det de opplevde som demotiverte elever, elever som gjør lite skolearbeid/lekser, og som ikke viser særlig innsats i timene, og dermed faller litt ut faglig. [...] Mens for andre skoler ble det uthevet at et annet typisk fellestrekk er elever som enten er ensomme eller sjenerte og stille, og som fungerer bedre i små grupper enn i store klasser i tradisjonell forstand. Noen strever med det sosiale, og finner ikke sin plass i elevgruppen. (Prospera, 2019; s. 16)

Men en konklusjon var likevel at eierne, medarbeiderne, skolene og de foresatte samlet sett hadde

en forståelse av at Opprop Tveten er til for å hjelpe elevene å øke motivasjonen og være et tilbud til de mer rastløse og skoletrøtte elevene. (Prospera, 2019; s. 17)

Prospera anbefalte å tydeliggjøre målgruppa. Vi anser at den nåværende definisjonen «elever som mistrives i stor grad på skolen»⁹ er svært tydelig i sin enkelhet. I samme notat utdypes dette noe:

Blant målgruppen av elever som mistrives på skolen følger det ofte med utfordrende atferd som kan ha negativ påvirkning på andre. Eksempelvis uro, dårlige kommunikative evner, manglende "sosiale antenner", rakker ned på andre, innadvendthet.

⁹ Fra «Opprop Tveten 2020», internt notat fra Opprop Tveten.

5.2 Risikogrupper og målgruppe

Så til spørsmålet om det er samsvar mellom målgruppedefinisjonen og beskrivelser av risikogrupper i tilgjengelig forskning.

Foreliggende forskning peker på flere faktorer som medvirker til at ungdom faller ut i overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring, eller underveis på videregående. Faktorer som høyt fravær fra 10. klasse, opplevelse av *sosialt utenforskap* og redsel for å gå på skolen, gir økt frafallsrisiko. Risikofaser for frafall er særlig overganger mellom skoler og skoleår. *Manglende kunnskaper og ferdigheter i sentrale skolefag* fra grunnskolen er sentralt (Nordahl m.fl. 2018; Markussen 2008 m.fl.). Elever med manglende kunnskaper har langt lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring med yrkes- eller studiekompetanse enn andre. Andre forhold som virker inn, er *elevenes faglige og sosiale engasjement og identifisering* med skolen. Mange med *lav skolemotivasjon* har opplevd mange nederlag, har en *mindre vennekrets* på skolen, er mer utsatt for mobbing og har *dårligere relasjoner til lærerne* enn andre (Markussen 2010).

Vi oppfatter at en rekke av disse risikofaktorene kan knyttes til mangel på trivsel og motivasjon. Det er dermed høy grad av samsvar mellom påviste risikofaktorer og Opprop Tvetens målgruppe.

5.3 Tiltaksforskning og målsetninger

Så til spørsmålet om det er samsvar mellom Opprop Tvetens målsetninger og tiltak som ifølge foreliggende forskning har god effekt på den definerte målgruppa.

Studier av tiltak mot frafall fremhever blant annet muligheter for *fleksible opplæringsløp, individuell tilpasning og tilrettelegging, mer praksis for teorivake elever, tett oppfølging og bedre rådgivning* (Kristiansen og Skårberg 2010; Markussen 2010). Forskning viser videre at for å motvirke frafall er det ikke tilstrekkelig å se på risikofaktorer i videregående opplæring, men fokus må også rettes mot de lavere nivåene; i *grunnskolen*, i barnehage og ved overgangsfaser. I sin kunnskapsoppsummering om frafall i videregående opplæring, oppsummerer Lillejord og kollegaer (2015) at tiltak som har effekt mot frafall, kjennetegnes ved at de etablerer *sterke og tillitsskapende relasjoner*. Der eksterne aktører er inne og med tiltak, betegnes tiltakene ved at det både etableres gode relasjoner horisontalt, ved at det etableres *gode relasjoner mellom aktører i og utenfor organisasjonen*. I tillegg kjennetegnes de ved at det også etableres gode relasjoner vertikalt, ved at gode relasjoner blir etablert mellom nivåer i systemet. Hvordan elevene behandler hverandre, har også stor betydning for trivsel. Videre oppsummerer følgende om relasjoner i tiltak som har effekt:

For at relasjoner skal anses å være gode, er det ikke bare viktig at forholdet mellom elevene og de som har ansvar for dem er gjensidig åpent og tillitsfullt. Støtte må kombineres med klare krav og forventninger, slik at elevene vet hva de har å forholde seg til. (Lillejord m.fl. 2015).

Vi vurderer det slik at Opprop Tveten utgjør et *fleksibelt element i opplæringsløpet*. Videre er det *individuell tilpasset*, dels ved at elevene plukkes ut ut fra individuelle hensyn, og ved at den høye voksentettheten tillater individuelle tilpasninger underveis. Tilbudet er praksis-basert, og høy voksentetthet muliggjør *tett oppfølging*. Varigheten over et helt skoleår muliggjør etablering av gode *relasjoner*. Det er en styrke at tilbudet er innrettet på en aldersgruppe som tilstrekkelig ung til at forebyggingstiltaket settes inn tidlig nok til å kunne ha effekt.

5.4 Konklusjon om målgruppedefinisjonen

Etter vår vurdering er det høy grad av sammenfall mellom målgruppedefinisjonen og de risikofaktorene som er påvist i den foreliggende forskning. Det er også høy grad av samsvar mellom Opprop Tvetens målsetninger og foreliggende kunnskap innen tiltaksforskningen på feltet.

6 Rekruttering og utvelgelse

Vi vil her belyse spørsmålet om utvelgelsen av elever er hensiktsmessig (spørsmål 2a), altså om framgangsmåtene som benyttes er hensiktsmessige for at de utvalgte elevene skal være i samsvar med den definerte målgruppa.

Vi beskriver først hvordan skolene og Opprop Tveten går fram i å identifisere og rekruttere elever. Dernext omtaler vi søknadsprosessen og inntaket, samt litt om oppstarten på skoleåret. Til sist gjør vi en vurdering av utfallet av disse prosessene. For at tiltaket skal ha den tilsiktede effekt, må det faktiske inntaket av elever samsvare med målgruppedefinisjonen.

Tidligere var det skolene som avgjorde hvilke elever som skulle delta, men fra skoleåret 2020/2021 har skolene søkt inn elever, og så har Opprop Tveten valgt ut elevgruppene basert på innkomne søknader.

6.1 Identifisering og rekruttering av aktuelle elever

Samtidig som den ovenfor nevnte målgruppe-definisjonen er enkel og tydelig, gir den også et betydelig tolkningsrom, da det i realiteten er snakk om en svært heterogen gruppe elever. Som tidligere nevnt, har Ungdata-undersøkelsen funnet at det er snakk om hele ni prosent av den samlede elevmassen, altså de som indikerer at de mistrives i større eller mindre grad på skolen (Bakken 2019).

Vi oppfatter at det i høy grad er opp til samarbeidsskolene å vurdere konkret hvilke elever de mener kan ha utbytte av tilbudet ved Opprop Tveten. Hvordan skolene gjør dette, er også opp til skolene selv. Felles for alle skolene er at utvelgelsesprosessen foregår gjennom et tett samarbeid mellom blant annet skolens ledelse, sosiallærer eller rådgiver og kontaktlærere. Skolene oppgir at samarbeidet med hjemmene hovedsakelig er godt, med noen få unntak.

Fra skoleintervjuene har vi inntrykk av at skolene ikke opererer utfra en streng målgruppedefinisjon, men snarere tar skjønnsmessig utgangspunkt i enkeltelevers styrker og utfordring, og vurderer dette opp mot innholdet i tiltaket. Utgangspunktet er ofte elever som skolene er bekymret for og som de følger litt tettere opp, og i mange tilfeller er det allerede etablert et samarbeid med foreldrene.

Felles for alle skolene er at de fra 8. trinn som regel har kjennskap til og oversikt over elever som er aktuelle kandidater for Opprop Tveten. Ifølge skolene passer tiltaket for et bredt spekter av elever. Sett under ett anser skolene at tilbudet passer for mange elever som har behov for en alternativ opplæringsarena, og som har ekstra behov for å bli sett eller trenger ekstra voksenstøtte for å ha en god utvikling. Det kan være elever som er skolelei og mangler motivasjon og/eller elever som har utfordringer med fravær. I ett av intervjuene ble det lagt til at tilbudet også kan passe for elever som ikke nødvendigvis får frem sitt potensial og sine ressurser på skolen fordi skolen er for teoritung.

Videre trekkes det også frem i skoleintervjuene at tiltaket kan passe for elever som mangler rutiner, eller elever som har sosiale utfordringer. Dette siste nevnes gjennomgående av alle skolene, og beskrives av enkelte som et fellestrekk for elevene de har vurdert som aktuelle. Elever som omtales å ha sosiale utfordringer, kan for eksempel være elever som har få venner, eller elever som oppfattes som anonyme og tilbaketrukkne blant de andre i klasserommet.

Opprop Tveten kan ikke bare ha introverte, så vi har noen som er mer utadvendte, så har vi noen jenter som er mer introverte. Vi har ikke sendt de som lager mest bråk, de som slåss i skolegården. Det er lang reisevei, vi kan ikke

*slippe ut de med de største adferdsproblemene. De må vi ha kontroll på selv.
(Informant ved samarbeidsskole)*

I enkelte tilfeller har imidlertid elever med interesse for filmproduksjon fått tilbud om plass, dersom andre elever trekker seg. Det kan da være snakk om elever som ikke har utfordringer i skole- eller læringsammenheng.

Vi finner at det varierer hvorvidt skolene går bredt ut og informerer alle elever og foresatte om Opprop Tveten, eller om de henvender seg direkte til noen elever. Flertallet av skolene forteller at de henvender seg til enkeltelever, og at de ikke informerer alle om tiltaket. Én av skolene viser til at de tidligere informerte alle elevene, men at en utfordring var at det kunne oppstå en slags «flokkmentalitet», der enten alle eller ingen ville delta. En utfordring med det siste utfallet er at man kanskje ikke treffer de elevene som har størst behov. En annen skole trekker frem betydningen av at eleven kan oppleve å føle seg sett av læreren og skolen, dersom hen får en individuell henvendelse om deltakelse.

Én av skolene forteller at de går bredt ut og informerer alle foreldre og elever, og at de har positive erfaringer med det. Skolen informerer de foresatte om Opprop Tveten på et felles foreldremøte på våren i 8. trinn. De inviterer gjerne de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten til å fortelle foreldrene om tiltaket. De erfarer at de i større grad lykkes med å få med seg foreldre og elever dersom de er tidlig ute og klarer å skape interesse og engasjement for tiltaket. Overfor elevene informerer de om tiltaket ved å vise en av filmene laget ved Opprop Tveten. Selv om skolen går bredt ut og informerer foreldre og elever, har de samtidig noen elever i tankene som de henvender seg direkte til.

Skolene forteller at de presenterer tiltaket som en alternativ opplæringsarena og et tiltak som blant annet kan gi eleven økt motivasjon og mestring. Overfor elevene vektlegges det gjerne at tiltaket tilbyr læring gjennom praksis, og at det kan gi eleven en pause fra – og et alternativ til – en hverdag preget av teoretisk opplæring. Det er utarbeidet et eget informasjonsskriv for foresatte om tilbudet.

Informantene ved skolene forteller at det er særlig viktig å trygge foreldrene i denne prosessen, da disse ofte kan være skeptiske. Skepsisen handler i stor grad om at elevene vil miste en skoledag i uken, men også andre faktorer som for eksempel lang reisevei. Fordommer mot elever fra andre bydeler har også i noen tilfeller vist seg å bidra til usikkerhet blant noen foreldre.

Skolene viser til at kjennskap til elevenes styrker og utfordringer, samt foreldresamarbeidet er viktig i denne sammenheng. Ved å kjenne elevenes interesser, kan skolen knytte disse opp mot innholdet på Opprop Tveten og på den måten synliggjøre tiltakets relevans for den enkelte. Ved tett foreldresamarbeid vil foreldre ofte ha tillit til skolens forslag. Vi finner at flere av skolene er oppmerksomme på å ikke presentere tiltaket som et «fracfallsprosjekt» eller et «pøbelprosjekt».

I kommunikasjonen med foreldre og elever vektlegger skolene at Opprop Tveten er noe annet enn spesialundervisning. Videre viser en av skolene også til at konteksten er særlig viktig med tanke på hvordan tiltaket presenteres overfor foreldrene. Skolen som trekker frem dette, kjennetegnes ved å ha høy tetthet av ressurssterke foreldre. Informantene herfra forteller at læreplanen er et viktig verktøy for dem når de skal informere foreldrene om tiltaket. Suksessfaktoren for dem er faglige begrunnelser forankret i læreplanen, der grunnleggende målsetninger som tilpasset opplæring, livsmestring og folkehelse trekkes frem. Det påpekes også at det er vanskelig å få foreldrene med dersom Opprop Tveten oppfattes som frikoblet skolen, eller dersom tiltaket oppfattes som «oppbevaring».

Flere viser til at elever og foreldre har fått lov til å komme på besøk til Opprop Tveten hvis de har vært usikre på om de skal si ja til tilbudet. Noen av elevene forteller at de fikk beskjed om at de også kunne komme et par ganger på undervisningsdagene og se om

de trivdes, og at de deretter kunne vurdere om de ønsket å fortsette eller ikke. Dette har bidratt til å trygge foreldre og elever.

Vi presenterer det med at det er en annen læringsarena, at det er en mulighet for å være med å jobbe på en litt annerledes måte. At det er faglig, lesing, skriving, norsk samfunnsfag, kunst og håndverk, det jobbes med fag. Men at det for mange også gir en sosial kompetanse og skolemotivasjon. (Informant ved samarbeidsskole)

Elevintervjuene tyder på at elevene har hatt noe varierende kunnskap om tiltaket før de startet, og at det kan være utfordrende for skolene å få informasjonen til å treffe elevene på riktig måte. En tidligere elev uttrykte at hen var kritisk til måten skolen hadde presentert prosjektet på, da vedkommende oppfattet at skolen presenterte det som et tiltak for «vanskelige elever». En annen elev forteller at hen trodde hen var blitt trukket ut tilfeldig, og først ved oppstart forsto at det ikke var tilfelle.

Jeg så at de andre var problembarn, veldig dårlige på skolen, ADHD og sånn. Jeg skjønnte at jeg har ikke bare blitt trukket ut; det er fordi jeg er litt hyper i timene og sånn. (Elev)

Det hører med at denne eleven ikke problematiserte dette selv, og uttrykte at hen «ikke tenkte så mye over denne prosessen».

6.2 Søknadsprosessen

Søknaden til Opprop Tveten fylles ut av eleven med bistand fra en ansatt på skolen. Det skal blant annet krysses av for hvilke dager de ønsker og har anledning til å delta på Opprop Tveten. I søknadsskjemaet bes elevene om å beskrive seg selv, forklare hvorfor de ønsker å gå på Opprop Tveten, og si noe om hva de tenker om å ha en alternativ undervisningsdag. En viktig hensikt med søknadsprosessen er å gi elevene en følelse av å ha blitt utvalgt. Medarbeiderne ved Opprop Tveten begrunner dette med at det antas å styrke elevens følelse av å være forpliktet til å følge opp. Samtidig skriver skolen en vurdering, som vedlegges søknaden.

Dernest gjennomføres en telefonkonferanse der skolens kontaktperson og Opprop Tveten i fellesskap vurderer eleven. I utvelgelsen legges det vekt på å ta inn elever som evner å samarbeide og følge undervisningen. Tilbudet passer ikke for elever med utagerende adferd.

6.3 Inntak og oppstart

På basis av søknader og telefonkonferanser beslutter de faste medarbeiderne på Opprop Tveten hvilke elever som skal tas inn. Et av de viktigste hensynene er å sette sammen godt fungerende grupper. Målgruppen omfatter hele spekteret fra elever med aktiv adferd til svært innesluttete og sosialt tilbaketrukkne elever. Det legges vekt på at gruppene skal være varierte og sammensatte med tanke på kjønn, personlighetstyper, skoletilhørighet og geografi, det vil si fra ulike bydeler.

Både elev, foresatte og skole får melding om inntaket per e-post og telefon. Elevene som ikke får plass, får beskjed om at de står på venteliste i tilfelle frafall. Det er ingen klagemulighet, og beslutningene om inntak regnes ikke som enkeltvedtak.

Elevene står fritt til å takke ja eller nei til tilbud om å delta på Opprop Tveten. Når en elev har takket ja til tilbudet, fyller kontaktlærer ut et kartleggingsskjema for eleven.

I skoleåret 2020-2021 møtte elevene på Tveten gård første gang kort etter oppstart av høstsemesteret. Tidligere har det vært gjennomført møter og intervjuer med elevene før oppmøte, og det vurderes å gjennomføre oppstarten på denne måten i framtiden.

Når eleven og foresatte har takket ja til deltakelse, blir de kontaktet av en medarbeider ved Opprop Tveten, som gir ytterligere informasjon. Det gjennomføres samtaler på Tveten gård med foresatte og elever, hvor det orienteres om det løpende arbeidet og om elevens utvikling. Foresatte følges ellers opp gjennom undervisningsåret per telefon, e-post, i møter ved behov, og de blir invitert på filmpremiere etter endt undervisningsår. Det gjennomføres én-til-én oppfølgings- og evalueringssamtaler med hver elev hvert semester og ellers ved behov.

Noen elever trekker seg i løpet av de første ukene ved Opprop Tveten. Andre elever som står på venteliste, får da overta deres plass. Opprop Tveten fører ingen oversikt eller statistikk over frafallene.

Vi mener frafallsstatistikk med tilhørende oppfølgingsamtaler med elever som slutter ville være et viktig kvalitetsutviklingstiltak. I seg selv trenger ikke et mindre antall tidlige frafall å representere noe vesentlig problem. Frafall i begynnelsen av skoleåret kan betraktes som et ekstra trinn i kvalitetssikringen av rekrutteringen. Men oppfølgingsamtaler ville avdekke om frafallet «legger stein til byrden» for eksempel i form av (nok et) sosialt nederlag, eller om det ikke har andre vesentlige konsekvenser enn at det har ført til et fåtall skoledager brukt annet sted enn i den faste klassen. Viktigere er det at oppfølgingsamtaler ville avdekke om det er forhold ved Opprop Tveten som gjør at elever i målgruppa ikke trives der (heller).

6.4 Utvalget av elever

Vi belyser her spørsmålet om det faktiske inntaket av elever samsvarer med målgruppedefinisjonen.

I kartleggingskjemaet som kontaktlærer/rådgiver/kontaktperson ved samarbeidsskolene fyller ut om ungdommene som skal delta ved oppstart av skoleåret, kan det krysses av for flere ulike kategorier for hver elev. For de to foregående og inneværende skoleår, har vi fått tilgang på 46 slike skjemaer. Disse er systematisert og ført inn i et Excel-dokument av daglig leder ved Opprop Tveten. Kartleggingen gir viktig bakgrunnsinformasjon om hvilke elever som blir plukket ut til å delta på Opprop Tveten. Skolene oppgir at om lag 60 prosent av elevene har «normalt oppfølgingsbehov». Om lag 10 prosent har enten dokumenterte lese-, skrive- eller matematikkvansker, og ytterligere 10 prosent har dokumenterte store generelle lærevansker. Tilsvarende mange (10 prosent) er betegnet som «overdrevent aktiv» eller «passive og ikke deltakende». Blant «andre vansker» hos elevene, oppgir skolene manglende motivasjon hos noen av elevene. Vi ser her at mistriivsel og lav motivasjon ikke er blant avkryssingskategoriene, noe som egentlig er naturlig all den stund dette er de to grunnleggende inklusjonskriteriene. Dette materialet er dermed ikke så godt egnet til å besvare det spørsmålet som er aktuelt her. Likevel forteller det om relativt høy grad av heterogenitet i den samlede elevmassen som velges ut til Opprop Tveten.

Selv om intervjumaterialet viser at det er en heterogen gruppe som deltar på Opprop Tveten, så mener vi at elevenes og foreldrenes beskrivelser av hvordan elevene hadde det på skolen før de startet på Opprop Tveten samsvarer godt med den definerte målgruppen. Vi forventet ikke at elevene skulle utlevere seg ved å fortelle i detalj om problemer og utfordringer i livene sine i tiden forut for deltakelsen på Opprop Tveten. Likevel var det noen som belyste spørsmålet.

Noen elever fortalte at de opplevde å være skolelei, hadde lite motivasjon og hadde utfordringer med å konsentrere seg i timene.

På skolen så var jeg veldig lite motivert for å gjøre oppgaver; jeg fulgte ikke så mye med i timen. Jeg var distraheret, og gjorde andre ting. Da jeg startet på Opprop, så ble motivasjonen bedre, og det gikk bedre å følge med i timen. (Elev)

Det var vanlig, kjedelig, det var ikke noe spesielt. Jeg var bare veldig skolelei. (Elev)

Det var det faglige, jeg orket ikke det teoretiske. Føler det gjelder mange ungdommer, hvis du ikke lærer noe du er interessert i, føler du ingen mening med det du skal lære. Derfor følte jeg at Opprop Tveten var bra, da kommer du rett til det du er interessert i. (Elev)

Blant de som påpekte at det særlig var det faglige de var lei av, var det noen som fortalte at de hadde hatt det fint sosialt. Andre fortalte på sin side at de ikke hadde så mange venner på skolen før de startet på Opprop Tveten eller opplevde utfordringer med sosiale situasjoner som å samarbeide med andre. En av elevene kunne også nyansere ulike grader av utagerende adferd:

Jeg er jo mer utvikla nå. Hjernen utvikler seg. En ting er oppmerksomhet. Jeg er veldig sosial. Og kanskje høylytt også. Og så gjør jeg litt dumme ting noen ganger. Men ikke sånne ting som å flippe pulter og klatre ut av vinduet. Jeg må tenke tilbake til åttende. Tenk deg barneskolen. Da hoppa jeg på pulter og sånn. Men på ungdomsskolen ble det mindre av sånt, men jeg var sikkert irriterende likevel. Spraya vann på folk og sånn. Men nå var jeg mer innafør normalområdet. (Elev)

Det var samtidig noen elever som opplyste at de ikke opplevde skolehverdagen som utfordrende, og at de hadde det fint på skolen også før de begynte på Opprop Tveten. Det er usikkert om disse elevene bevisst eller ubevisst har nedtonet eventuelle utfordringer, noe som i så fall ville være forståelig. Det var ikke hensikten at intervjuene skulle gå dypt inn i slike problemstillinger, og det ville uansett vært nødvendig med case-studier av enkeltelever for å kunne kontrollere for slike forhold.

Men mange av elevene kunne – som forventet – i liten grad beskrive de utfordringene som lå til grunn for at de søkte seg (eller ble søkt) til Opprop Tveten. Likevel går det an å utlede bakenforliggende problematikk og utfordringer på basis av hvordan elevene fortalte om hvordan de hadde det på skolen før de startet på Opprop Tveten og utbyttet som elevene fortalte at de hadde av deltakelsen. Som vi kommer nærmere inn på i kapittel 7 (om elevenes utbytte av Opprop Tveten) forteller flere av elevene blant annet at de opplevde å bli tryggere i sosiale situasjoner etter at de gikk på Opprop Tveten, at de ble tryggere på å holde presentasjoner og samarbeide med andre og at de fikk flere venner. Dette kan tolkes som at elevene kan ha opplevd utfordringer med dette forut for deltakelse på Opprop Tveten.

Foreldrene beskriver situasjonen forut for Opprop Tveten som at sønnen/datteren enten var skolelei, ikke hadde så mange venner på skolen, og/eller at sønnen/datteren «var stille» eller «ikke snakket så mye».

6.5 Sammendrag om rekruttering og utvelgelse

Vi anser rekrutteringsprosessen for å være hensiktsmessig. Utgangspunktet er en relativt åpen, men likevel presis målgruppedefinisjon. Dernest benyttes de skoleansattes faglige skjønn i identifisering av aktuelle kandidater. Neste steg er å motivere kandidatene, samt å forankre beslutningen om å søke hos elev og foresatte. Dernest følger samråd mellom skolene og de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten, før sistnevnte fatter endelig beslutning.

Det framstår som hensiktsmessig at skolene står relativt fritt til å operasjonalisere målgruppe-definisjonen og anvende den på sine respektive elevmasser ut fra at det trolig er ulike sosiale problemer som dominerer i ulike bydeler. Det virker også hensiktsmessig at Opprop Tveten fatter beslutningene, siden de skal både prøve å imøtekomme de individuelle behovene til de ansøkte elevene samtidig som det skal settes sammen funksjonelle elevgrupper.

Vi anser det som en styrke ved Opprop Tveten at man setter sammen grupper med elever med forskjellige utfordringer og styrker. Trolig innebærer dette at man ikke kun tar sikte på å rekruttere de elevene som «trenger det mest», da dette trolig ville gitt et mer ensartet utvalg, og dermed dårligere fungerende grupper, og med tilhørende svekket utbytte for hver elev.

Samlet sett finner vi at det samlede utvalget av elever i høy grad samsvarer med målgruppedefinisjonen. Altså, skolene og Opprop Tveten klarer i samarbeid å identifisere, rekruttere og innrullere elever som på ulike måter og av ulike grunner mistrives, og som har lav motivasjon for skolen.

7 Vurdering av elevenes utbytte av Opprop Tveten

I dette kapitlet redegjør vi for elevenes opplevelse av Opprop Tveten, og vurderer hvordan dette samsvarer med effektmålene for tiltaket – altså om de får økt trivsel, motivasjon og livsmestring (jf. spørsmål 2b). I tillegg gjengir vi deres opplevelse av det faglige utbyttet. Dernest belyser vi de to problemstillingene om gjennomføringsgrad og arbeidslivstilknytning og livsmestring i voksen alder (2c og 2d). I de følgende punktene ser vi først på elevenes sosiale og faglige utbytte, og dernest på de tre effektmålene.

Funnene i kapitlet er hovedsakelig basert på intervjuer med elever, foreldre, deltaker-skolene og de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten. I tillegg har vi analysert tidligere innhentede data om elevenes erfaringer.

7.1 Sosial trening og sosiale ferdigheter

Samtlige av elevene vi har intervjuet forteller at de trivdes eller trives godt på Opprop Tveten. Elevene trekker særlig frem de to faste medarbeiderne, strukturen på skoledagene og filmproduksjon som positive elementer ved tiltaket. Gjennom intervjuene med elevene og de foresatte får vi et klart inntrykk av at deltakelse på tiltaket gir elevene sosial trening og bidrar til å styrke elevenes sosiale ferdigheter. Sosiale ferdigheter handler i denne sammenheng særlig om det å bli trygg i sosiale situasjoner, tørre å ta plass og dele egne erfaringer og meninger. Elevene trekker særlig frem den felles morgenstunden, pausene og aktiviteter knyttet til skuespill som viktige elementer i forhold til det sosiale.

Data fra spørreundersøkelsen som Opprop Tveten utfører hvert år til elevene, viser også generell høy trivsel både ved begynnelsen og slutten av skoleåret. Resultatene er imidlertid vanskelig å kvantifisere, slik vi forklarte i metoddelen (punkt 1.4.1).

Elevene forteller blant annet at den felles morgenstunden med elever og medarbeiderne bidrar til at elevene blir kjent, nære og trygge på hverandre. En av elevene svarer for eksempel følgende på spørsmål om det var noe som var spesielt bra:

Det var når vi spiser lunsj og frokost så snakker vi og forteller om noe vi har gjort i helgen, vi blir nærmere og de gir oss tid til å bli kjent med hverandre. (Elev)

En annen elev forteller dette om den felles morgenstunden:

Det er veldig fint, da blir vi mer engasjert i hva som skjer. Da vet de hva vi har gjort, for vi går jo på forskjellige skoler, og det er forskjellige ting som har skjedd. Kanskje en av elevene var på ridetur; da hører vi om det, og da blir vi mer interessert i å lære og bli kjent. Hvis noen ikke har det så bra, er det flere som er rundt deg. (Elev)

Videre er det flere som trekker frem at de har blitt tryggere på å snakke i grupper og/eller forsamlinger og holde presentasjoner. Elevene trekker særlig frem aktiviteter knyttet til skuespill som viktig i den forbindelse. En av elevene forteller at hen opplevde at elevene selv får sette grenser for hva de er komfortable med å gjøre, eksempelvis når det kommer til skuespill og presentasjoner, og at dette opplevdes som særlig positivt. Hen påpeker at dette står i kontrast til skolen hen vanligvis går på, der det er mindre grad av fleksibilitet og individuell tilpasning. Flere forteller at de opplever det som enklere å gå ut av komfortsonen i gruppen på Opprop Tveten.

Elevene forteller for eksempel at de faste medarbeiderne var viktig for deres opplevelse av Opprop Tveten, blant annet forteller de at medarbeiderne var gode på å motivere,

alltid smilte og var hyggelige og behandlet dem bra. Både samarbeidsskolene og foreldrene forteller at de har inntrykk av at medarbeiderne er flinke til å se og følge opp elevene, noe som gjør at elevene føler seg sett og inkludert.

De [Opprop Tveten] er tett på elevene, de har direkte dialog med elevene hele tiden og orienterer oss etter hvert. De er tett på foreldrene, informerer de, trygger de. De legger ned mye jobb for å få det til å funke, for at elevene skal ville, klare og holde ut. Noen elever bakker ut dersom det blir mye «jobb». Da har de jobbet mye for å få det til. De oppnår tillit hos foreldre. Opprop Tveten supergode på relasjonsbygging! (Informant ved samarbeidsskole)

Videre forteller samtlige elever at de fikk venner på Opprop Tveten, og ble kjent med personer fra andre bydeler som de ellers ikke ville bli kjent med. Det varierer imidlertid hvorvidt de har beholdt kontakten med andre elever etter at Opprop Tveten var ferdig.

Vi lærte om hverandre, om hvordan andre er fra forskjellige bydeler. (Elev)

Jeg synes det er noe av det mest morsomme jeg har opplevd. Du møter mange som du ikke hadde møtt ellers, jeg fikk venner fra andre steder. Som jeg ikke ville blitt venner med ellers. (Elev)

Skolene viser også til at Opprop Tveten har bidratt til å gjøre elevene tryggere i sosiale sammenhenger på skolen, samtidig som de påpeker at de ikke kan vite om endringene skjer på grunn av Opprop Tveten, naturlige endringer eller av andre grunner.

7.2 Trivsel og motivasjon i skolesituasjonen og skolehverdagen

Flertallet av elevene forteller i intervjuene at de opplevde økt motivasjon for og trivsel på skolen da de gikk på Opprop Tveten. Gjennom intervjuene vi har utført, forklarer elevene i stor grad økt trivsel og motivasjon med at de fikk nye venner, at de ble tryggere i sosiale situasjoner, og at det ble lettere å komme seg gjennom skoleuken når det var en dag «pause» fra skolen. En av elevene forteller for eksempel følgende:

Etter at jeg startet [på Opprop Tveten] så jeg frem til ukedagene. Når helgen var ferdig, tenkte jeg «nå skal jeg på Opprop» og kunne starte uka der. Det motiverte meg for resten av uka. (Elev)

Blant de elevene som gikk i 10. klasse eller 1. klasse på videregående på intervjuetidspunktet, er det flere som forteller at motivasjonen ble bedre også etter at de var ferdig på Opprop Tveten. Elevintervjuene tyder på at dette dels har å gjøre med at elevene opplevde styrket faglige kunnskap (se avsnitt 7.3 nedenfor), at de følte seg tryggere sosialt og/eller at de har fått flere venner. Samtidig påpekes det fra en av elevene at 10. klasse er et mer krevende år og at det derfor ikke har gjort skolen «lettere», men at Opprop Tveten bidro til at vedkommende opplevde å få mer «kontroll» og bedre «konsentrasjon». Samtidig må det tas i betraktning at pandemisituasjonen har hatt stor innvirkning på elevenes skolehverdag. En av elevene forteller for eksempel at det i gikk bra på skolen i starten av 10. klasse, men at situasjonen endret seg etter at koronasituasjonen inntraff.

For flere har bedre sosiale ferdigheter, slik som å ta ordet i klassen, i sin tur bidratt til sterkere motivasjon i skolehverdagen. Foreldreintervjuene bekrefter også dette, da flere forteller at de opplever at sønn/datter har blitt tryggere på seg selv, og har turt å «ta mer plass» etter deltakelse på Opprop Tveten.

Jeg synes alt var bra. Til å begynne med, tenkte jeg på at hun går glipp av norsk og matte, og hun sliter i matte. Jeg var derfor litt skeptisk. Men hun utviklet seg

veldig, og fikk nok også litt mer selvtillit av det. Hun synes det var gøy og ville dra. (Foresatt)

Som nevnt ovenfor (punkt 6.4), var det også noen elever som uttrykte at Opprop Tveten ikke hadde endret skolesituasjonen deres vesentlig, og at de i utgangspunktet hadde det bra og trivdes på skolen. En av elevene reflekterte rundt hvorvidt adferdsendringene hans skyldtes Opprop Tveten eller andre forhold.

Det er jo vanskelig å si. Hvorfor slutta jeg å gå på pulter og spraye vann på folk? Man kan ikke alltid vite hvorfor ting skjer. Verden er ikke i sånne trappetrinn. (Elev)

I likhet med elevene antyder også informantene ved skolene at de opplever at Opprop Tveten har bidratt til at elever har fått styrket motivasjon og trivsel for skolen. De ser også at enkelte elever har blitt tryggere og tør å ta mer plass. Det understrekes samtidig at de ikke har grunnlag for å utelukke at naturlig utvikling og/eller andre faktorer kan ha bidratt til utviklingen.

7.3 Faglig utbytte

Intervjuene med elevene tyder på at elevene får styrket sin faglige kompetanse gjennom Opprop Tveten. Det ble beskrevet i punkt 4.4.6 at elevene, gjennom praktisk arbeid, tilgjengeliggjøring av tekst, tematikk og rollefigurer, skal få en innføring i deler av Ibsens forfatterskap og gi dem et faglig fortrinn før 10. klasse. Elevene selv viser til at de gjennom Opprop Tveten fikk kjennskap til Ibsen og hans forfatterskap, og at denne kunnskap kom til nytte i 10. klasse. En av elevene forteller:

Jeg brukte den kompetanse jeg hadde lært om Henrik Ibsen, om skuespillene hans og filmen vi lagde som var inspirert av han. (Elev)

Enkelte nevnte at de fikk god karakter på dette. På spørsmål om hvordan det var å lære om Ibsen og om det endret vedkommendes deltakelse i undervisningen, svarer en av elevene:

Ja, jeg deltok mer i klassen. Jeg liker godt å delta hvis jeg vet jeg har kunnskap. Da deltar jeg i klassen, rekker opp hånda og sånn. (Elev)

Flere fortalte at de også hadde tilegnet seg annen kunnskap på Opprop Tveten som de fikk nytte av i 10. klasse, noe de opplevde som positivt. Elevene har blant annet opparbeidet seg kompetanse innen filmproduksjon, herunder kunnskap om kamera, filming, lyssetting, manusarbeid og skuespillerteknikker. Enkelte forteller også at kompetanse de har tilegnet seg knyttet til filmproduksjon har kommet til nytte i valgfaget *Sal og scene*.

Enkelte elever nevner også at de har lært om «voksenlivet» på Opprop Tveten, herunder økt kunnskap om jobbsøking, CV og søknadsskriving, samt utdanningsvalg, økonomi og skatt. Flere forteller at de oppfatter at denne kunnskapen «vil være nyttig for senere i livet».

Elevene selv forteller at de i liten grad opplever utfordringer som følge av å miste en skoledag. Enkelte forteller imidlertid at de har opplevd at tapt undervisning, som følge av deltakelse på Opprop Tveten, noen ganger har gjort det «litt vanskeligere» når de kommer til timen neste gang. Dette har ifølge elevene blitt løst ved at læreren har tatt seg tid til å forklare eleven hva de lærte i klassen forrige time, og eventuelt har de fått se på notater til medelever. Ifølge elevene har dette fungert bra.

I intervjuene med skolene framkommer det at det faglige innholdet i det pedagogiske tilbudet på Opprop Tveten fanger opp flere av læreplanverkets kompetansemål, herunder norsk, samfunnsfag og media samt viktige temaområder som etikk, moral,

medborgerskap og demokrati. Vårt inntrykk fra intervjuene med de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten er at også emner innen matematikk og naturfag berøres i forbindelse med de tekniske sidene av filmproduksjon, og vi får også opplyst at det gis undervisning i ulike skolefag i noen av øktene, blant annet matematikk.

Informantene ved samarbeidsskolene kan i liten grad uttale seg om deltakelsen på Opprop Tveten i praksis har styrket elevene skolefaglig – flere av dem fordi de ikke selv underviser elevene det er snakk om. Flere uttrykker likevel at det er nærliggende å tro at den faglige kunnskapen blir styrket fordi det faglige innholdet på Opprop Tveten fanger opp flere av læreplanverkets kompetansemål. En av informantene som selv jobber som lærer trakk spesielt fram relevansen av Ibsen-stoffet for norskfaget.

Vi ser et potensiale for å knytte det faglige innholdet ved Opprop Tveten til læreplanene i de ulike fagene på en mer systematisk og formalisert måte enn hva som er tilfelle i dag. Samarbeidet mellom de faste medarbeiderne og skolene er såpass tett og velutviklet at det også skulle være mulig å formidle undervisningsvurderinger av elevene opp mot konkrete kompetansemål.

Vi har ikke diskutert dette spørsmålet i intervjuene, og det omhandles heller ikke i det øvrige materialet vårt. Det kan være at det ville være komplisert å skulle koordinere undervisning og vurdering med alle skolene. En slik formalisering kan også gå på bekostning andre kvaliteter ved opplegget ved Opprop Tveten. For de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten er det et sentralt element i modellen at undervisningen skal være karakterfri.

Det bør undersøkes om mulige samarbeidspartnere – som Utdanningsetaten – betrakter det som viktig at undervisningen knyttes opp mot spesifikke læreplanmål på denne måten, eller om det anses som tilstrekkelig at man kun knytter den opp mot overordnet del av læreplanverket. På den basis vil man kunne ta en mer overordnet beslutning om man ønsker å utvikle Opprop Tveten i en slik retning.

7.4 Livsmestring

Skoleinformantene forteller at de opplever det faglige og pedagogiske opplegget som bra, og at Opprop Tveten er i tråd med målene i læreplanen. Samtlige av skolene vi har intervjuet, trekker frem «livsmestring» som en sentral komponent i Opprop Tveten som de opplever at samsvarer særlig godt med læreplanen. Eksempelvis viser en av skolene til at tilbudet har hatt en positiv dreining over tid. Fokuset har skiftet fra skolefag til praktisk filmarbeid, der det rettes oppmerksomhet mot å bygge opp elevenes personlige ressurser. Andre viktige elementer som nevnes av enkelte skoler, er at elevene skal lære å samarbeide, får sosial trening, får erfaring i prosjektarbeid, mv. På spørsmål om hva de viktigste elementene i Opprop Tvetens konsept er, svarer to av skolene:

Det er denne tanken om livsmestring, som jeg synes er veldig positivt. Og som vi jobber hardt med å gi våre elever hver dag. [...] Vi bruker mye tid på livsmestring. Og der opplever jeg at Tveten kan hjelpe oss, samtidig som de har det faglige. Dette med film, og tolkning av Ibsen. (Informant ved samarbeidsskole))

Det er at du får brukt hele mennesket, brukt hele kompetansen, handler om livsmestring, de får hjelp, de får tett oppfølging. (Informant ved samarbeidsskole))

Skoleinformantene viser til at elevene får erfaring med å bidra til å nå felles mål, de lærer å håndtere medgang, motgang og praktiske og teoretiske utfordringer. De lærer om medborgerskap, etikk, moral og demokrati. En av skolerepresentantene viser til læreplanens overordnede del; at dette er kompetanse som ikke hører hjemme i spesifikke fag, men er tværfaglige mål som skal inngå i alle fag. Dette er noe skolene, ifølge informantene, jobber med hver dag, men som får et ekstra fokus i et prosjekt som Opprop Tveten. Det understrekes at Opprop Tveten ikke jobber på siden av det som er

viktig i skolen, men under den samme paraplyen, bare med en annen organisering. Nettopp dette trekkes frem av flere skoleinformanter som et viktig element i et tiltak som dette.

7.5 Gjennomføring av videregående opplæring

Et av de to samfunnsmålene for Opprop Tveten er å bidra til økt gjennomføring av videregående opplæring. Vi valgte ut våre informanter blant de tre årskullene som har deltatt på Opprop Tveten slik det har vært i sin nåværende form, eller «modell». Siden ingen av våre informanter derfor har kommet lengre i skoleløpet enn til 1. klasse på videregående, gir ikke intervjuet vårt grunnlag for å måle i hvilken grad tiltaket bidrar til gjennomføring og frafallsforebygging. Likevel gir intervjuene viktig innsikt i hvordan elevene selv opplever og vurderer sin skolesituasjon fra de startet på Opprop Tveten og frem til intervjuetidspunktet.

I løpet av de seks foregående skoleårene har det til sammen vært 69 elever som har deltatt i et *heldags* skoletilbud ved Opprop Tveten. Noen av de tidligere elevene er fortsatt elever ved ungdomsskolen, men blant ungdommene som har fullført grunnskolen, viser etterundersøkelsen at hele 92 prosent av de tidligere elevene enten har fullført eller fortsatt er i videregående opplæring. I statistisk sammenheng er det her svært få observasjoner (personer) i datamaterialet. Tallene viser imidlertid at svært få elever faller ut av videregående opplæring, til tross for at dette er en delpopulasjon som er selektert nettopp ut fra antatt sårbarhet eller risiko for frafall.

Til sammenlikning viser statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) at i skoleårene 2015-2020 gikk 96-97 prosent av elevene som avsluttet grunnskole på våren i Oslo i videregående opplæring høsten etter.¹⁰ For de samme årene viser tall fra videregående skoler i Oslo at 88-90 prosent av elevene i Vg1/Vg2 hadde gått videre i opplæringsløpet året etter.¹¹

Hverken tallene fra Opprop Tveten eller fra SSB kan belyse spørsmålet om frafall fra videregående direkte, da elevene ikke er fulgt i en lang nok tidsperiode. Videre kan man i mangel av en kontrollgruppe ikke utelukke at de tidligere Opprop Tveten-elevenes gode «progresjon» i skoleløpet kan være et resultat av at man har rekruttert elever som i virkeligheten ikke var i risikogruppa i utgangspunktet. Vi mener tallene likevel indikerer at den selekterte observasjonsgruppen av elever ved Opprop Tveten holder omtrent

¹⁰ *Statistikkbanktabell 11964: Overganger til og fra videregående opplæring.* Hentet 25. mars 2021 fra ssb.no.

Nærmere bestemt 97 prosent i årene 2015-2017 og 2020, 96 prosent i 2018 og 2019. For 2020 angir tallene de som avsluttet grunnskole våren 2020, og i videregående opplæring 1. oktober 2020. SSB oppgir imidlertid ikke frafall fra videregående skole, men andel som gjennomfører videregående opplæring i løpet av 5 år (studieforberedende) og 6 år (yrkesfaglig opplæring) i statistikkbanktabell 13012. De nyeste tilgjengelig tallene her er for de som startet videregående opplæring i 2013, altså før elevgruppen vi her omtaler. De operer imidlertid med en restkategori «Sluttet underveis» i gjennomføringsstatistikken, som da er personer i det 5/6 året som verken er registrert i videregående opplæring eller er registrert som at de har bestått studiekompetanse/yrkeskompetanse/grunnkompetanse. Imidlertid kan denne gruppen begynne i videregående igjen eller bestå videregående på et senere tidspunkt.

¹¹ *Statistikkbanktabell 11968: Overganger i videregående opplæring, etter utdanningsprogram forrige år.* Hentet 25. mars 2021 fra ssb.no.

Nærmere bestemt; 88 prosent i 2016-2018, 89 prosent i 2019 og 90 prosent i 2020 hadde hatt progresjon. Progresjon vil si elever i Vg1/Vg2 forrige skoleår som er elever i Vg2/Vg3 inneværende skoleår, uavhengig av lokalisering i nytt skoleår. Tallene inkluderer også de som har overgang til vg3 direkte etter vg1.

samme progresjon som gjennomsnittet. Dette tyder på at Opprop Tveten kan forebygge frafall fra videregående opplæring.

7.6 Sammendrag om elevenes utbytte

Vi gir her en samlet vurdering av elevenes utbytte av deltakelsen ved Opprop Tveten (jf. spørsmålene 2b, 2c og 2d).

Intervjumaterialet viser at elevene har svært godt utbytte av deltakelse på Opprop Tveten målt opp mot effektmålene, det vil si økt trivsel, motivasjon og livsmestring. Videre har mange av dem et verdifullt faglig utbytte, som for noens del i sin tur har bidratt til høyere motivasjon.

Ut fra etterundersøkelsen holder tidligere elever god progresjon i videre utdanningsløp. Vi vender tilbake til dette i den avsluttende diskusjonen i kapittel 9, der vi søker å belyse dette spørsmålet gjennom et delvis teoretisk resonnement.

8 Betydning for samarbeidsskolene

Dette kapitlet inneholder våre vurderinger av hvilken betydning Opprop Tveten har for deltakerskolene. Vi undersøker skolenes behov for en alternativ opplæringsarena av denne typen (spørsmål 3a og 3b). Deretter spør vi hvilke utfordringer elevenes deltakelse skaper for skolen og hvordan de blir løst (spørsmål 3c). Videre redegjør vi for skolenes vilje og mulighet til å betale for plasser på Opprop Tveten (spørsmål 3d). Til slutt belyser vi spørsmålene om hvordan skolene påvirkes av samarbeidet med Opprop Tveten (spørsmål 4a, 4b og 4c).

Kapitlet er i hovedsak basert på intervjuer med deltakerskolene og med de faste medarbeiderne på Opprop Tveten. Innledningsvis beskriver vi kort hvordan samarbeidet mellom Opprop Tveten og samarbeidsskolene er lagt opp.

8.1 Samarbeidet mellom Opprop Tveten og skolene

Det foreligger samarbeidsavtaler mellom Opprop Tveten og hver av de ni samarbeidsskolene. I tillegg til å tilby elevplasser og følge læreplanverket, skal Opprop Tveten informere skolen og foresatte om undervisningsprogrammet og om elevens progresjon og eventuelle utfordringer underveis i skoleåret.

Skolen på sin side identifiserer og rekrutterer aktuelle elever, som beskrevet i avsnitt 6.1. Skolen har også ansvar for å formidle relevant informasjon om deltakende elever til involverte lærere og annet personale ved skolen, og ha fortløpende kontakt med Opprop Tveten ved behov. Videre skal fagtilbudet og den øvrige skolehverdagen til eleven tilpasses slik at det totale tilbudet blir til det beste for eleven.

Hver skole skal ha en kontaktperson som koordinerer samarbeidet mellom skolen, eleven, foresatte og Opprop Tveten. Dette innebærer å følge opp samarbeidsavtalen, og sørge for at alle de som er involvert rundt eleven får nødvendig informasjon og følger opp eleven etter avtale. Kontaktpersonen er som regel kontaktlærer, inspektør, rådgiver eller sosiallærer. Kontaktlærer har ansvaret for å følge opp eleven underveis i skoleåret.

Opprop Tveten holder et orienteringsmøte for ansatte ved skolene ved oppstart av undervisningsåret. Omfanget tilpasses til behovene ved hver skole. Videre sendes det ukentlige e-poster til aktuelle ansatte ved skolen og til foresatte der det orienteres om undervisningsaktivitetene.

Opprop Tveten gir spesifikk informasjon om den enkelte elev til kontaktlærer og foresatte ved behov. Skolene mottar mot slutten av undervisningsåret en beskrivelse av hver elev som kan inkluderes i den helhetlige vurderingen av eleven på skolen.

8.2 Skolenes behov for alternative opplæringsarenaer

En politisk målsetting er at alle barn og unge skal kunne delta i lek, og oppleve at de lærer, mestrer og utvikler seg på skolen. To ekspertutvalg ledet av henholdsvis Nordahl og Stoltenberg, har påpekt at mange barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging, får et for dårlig og lite inkluderende tilbud i dag (Nordahl mfl. 2018; NOU 2019:3). I utgangspunktet fyller derfor en alternativ opplæringsarena som Opprop Tveten et viktig behov i norsk skole. Det skal dog nevnes at Nordahl-utvalget anbefalte at tilpasset undervisning skal skje på hver skole: «Systemet skal bygge på en inkluderende tilnærming og er ikke noe barn og unge skal bli sendt til.»

Intervjuene med samarbeidsskolene gir et tydelig bilde av at skolene opplever det som svært positivt å ha *å ha et tilbud til elever som har behov for en alternativ opplæringsarena*. Enkelte av skoleinformantene forteller at det kan være utfordrende for den enkelte

skole å gi et fullstendig og godt tilpasset undervisningstilbud til alle elever i en klasse. Enkelte skoler viser til at elevbehovene på en skole eller i en skoleklasse kan være svært mangfoldige, noe som gjør at det kan være utfordrende for skolene selv å imøtekomme alle elevenes individuelle behov. Særlig kan det være utfordrende på skoler med store klasser. En av skoleinformantene peker på at det pedagogiske handlingsrommet innenfor den ordinære skolen kan være begrensende for enkelte elever, og vedkommende forteller at alternative opplæringsarenaer er viktig for å imøtekomme disse elevenes behov. Informanten viser også til at læreplanen er tydelig på at alle elever har rett til tilpasset opplæring, men at det kan være utfordrende for den enkelte skolen å klare dette.

Flere av skolene påpeker også at det er særlig positivt at det er et by-omfattende tiltak, som legger til rette for at elever møtes på tvers av skoler, bydeler og bakgrunn. Enkelte av skolerepresentantene trekker også frem den sentrale målsetningen til Opprop Tveten om at elevene skal få styrket motivasjon til å fullføre opplæringen, og peker på at dette også har vært og er et viktig innsatsområde for Oslo kommune.

Vår vurdering er at Opprop Tveten fyller et viktig behov hos skolene.

Vi prøver å finne litt alternativ læringsarenaer, skolen skal oppleves relevant og meningsfull. Vi ser at det er behov for det. Opprop Tveten har dekket et behov som ikke vi har innenfor rammene våre, per nå. (Informant ved samarbeidsskole)

Én pekte på både faglig innhold og pedagogikk:

Det er et annerledes opplegg, det er en type aktivitet som er såpass ressurskrevende at vi som normalskole ikke får det til. Vi kan lage film, men det er ikke den samme tyngden med voksentetthet og utstyr [som de har på Opprop Tveten]. (Informant ved samarbeidsskole)

Noen skoleinformanter trekker fram at det for noen elever er verdifullt å få tilgang til en ny sosial arena utenfor egen skole, fordi elevene da møtes på tvers av bydeler og bakgrunn. Dette er særlig viktig for de elevene som ikke finner seg sosialt til rette i klassen og på skolen sin.

8.3 Utfordringer – og løsninger

Deltakelse på Opprop Tveten medfører som nevnt at eleven mister en skoledag på sin vanlige skole hver uke, noe det er nærliggende å tro at kan medføre noen utfordringer for både skolene og elevene – det være seg praktisk, pedagogisk og/eller sosialt. Ut fra intervjuene med skolene, elevene og foresatte finner vi imidlertid at skolene later til å klare å løse praktisk talt alle utfordringer knyttet til elevenes deltakelse på Opprop Tveten.

Det kan være en utfordring å sikre nok vurderingsgrunnlag i fagene der eleven mister timer. Utfordringen gjør seg i all hovedsak gjeldende i situasjoner der eleven har avgangsfag den dagen eleven er borte og/eller hvis eleven mister fag med få timer. Skolene løser dette blant annet ved at elevene kan hospitere i en annen klasse. Dette trekkes frem som særlig relevant i de situasjonen hvor elevene mister et avgangsfag. Utover dette krever det at kontaktlærerne, faglærerne og eleven kommuniserer godt, og sørger for at viktig informasjon blir gitt og eventuelt kompenseres for tapt tid. For eksempel kan prøver som eleven eventuelt mister, bli gjennomført på andre tidspunkt.

Ved flere av skolene ble vi fortalt at det kan være utfordrende å tilrettelegge timeplanen for elever som deltar på Opprop Tveten, da det er mange hensyn som må tas. Timeplanen på den enkelte skole legges også ofte opp før det er avgjort hvem som skal delta, og de må derfor tilrettelegge for deltakelsen så godt de kan utfra timeplanen slik den foreligger ferdig utarbeidet ved skolestart. En av skoleinformantene påpeker at det

ville vært vanskelig for dem å delta i samarbeidet dersom det kun var én og ikke to eller tre dager å velge mellom. Det gir ifølge informanten en nødvendig fleksibilitet til skolene.

Både skolene og elevene er samstemte i at de ikke opplever at elevene mister noe sosialt ved å være borte en dag. Skolene forteller også at elevenes deltakelse ikke i nevneverdig grad påvirker selve læringsmiljøet eller elevenes felleskap med resten av klassen. Ved en av skolene viste de til at annet fravær i moderat omfang heller ikke trenger å være noe problem i så måte.

I intervjuene kom vi også inn på spørsmålet om det på et mer generelt faglig grunnlag er problematisk å ta elever ut av ordinær undervisning. Noen informanter fra skolene viste da til at det er ulike forståelser «læring» og «kompetanse» i skolen. En av skoleinformantene trakk frem at det er viktig å ikke ha et for snevert syn på læring, at det er viktig å legge opp til læring som favner vidt, og at man anvender «et romslig læringsbegrep». En annen påpekte at dersom man ser hvert fag for seg, kan deltakelse på Opprop Tveten potensielt være problematisk fordi du mister undervisning i enkeltfag. Dersom man imidlertid ser det større bildet og helheten av den kompetansen elevene skal tilegne seg gjennom skolen, er Opprop Tveten et godt bidrag.

8.4 Relasjoner og oppfølging av elevene

Evalueringsspørsmål 4c handler om hvorvidt Opprop Tveten gir bedre relasjoner til og oppfølging av elevene.

Samtlige skoleinformanter forteller at samarbeidet med Opprop Tveten fungerer bra, og at et godt samarbeid med skolene er viktig. Blant annet får skolene jevnlig oppdatering fra Opprop Tveten om undervisningsprogrammet, hva de jobber med, om elevens progresjon og eventuelle utfordringer. Enkelte skoleinformanter påpeker at samarbeidet og oppdateringene som kommer fra Opprop Tveten kan bidra positivt i relasjonsbyggingen mellom lærer og elev og i lærerens oppfølging av den enkelte elev. For eksempel forteller enkelte av lærerne at tilbakemeldingene fra Opprop Tveten blant annet bidrar til at de får innsikt i hva eleven jobber med, og at dette gir læreren en god inngang til å snakke med eleven om forskjellige ting relatert til skolen. Det hender også at lærerne kan bruke informasjonen aktivt i undervisningen, for eksempel ved å knytte oppgaver eleven skal løse til elevens erfaringer på Opprop Tveten. Det blir også trukket frem at dialogen mellom skolen og Opprop Tveten bidrar til å synliggjøre samarbeidet mellom aktørene overfor eleven, og på den måten bidrar til at eleven opplever tiltaket som «påkoblet skolen» og ikke som et frittstående tiltak som «eleven blir sendt til».

8.5 Endringer hos deltakerskolene

Evalueringsspørsmål 4b og 4c omhandler eventuelle endringer i opplæring, pedagogikk, pedagogiske tilbud og sosialt miljø for deltakerskolene. Vi har intervjuet skoleansatte på ulike nivå, og som innehar ulike stillinger og ansvarsområder. Dette gjør at informantene har hatt forskjellige forutsetninger og perspektiver knyttet til Opprop Tvetens betydning for skoleutvikling.

Et fellestrekk er at skolene opplever at Opprop Tveten er et viktig bidrag i skoletilbudet. Synet på hvorvidt og i hvilken grad tilbudet har fått betydning for skoleutviklingen på den enkelte skole, varierer imidlertid.

En av skolene har endret det pedagogiske tilbudet som følge av Opprop Tveten. Denne skolen forteller at de har startet et lignende tilbud som Opprop Tveten gjennom valgfaget *Sal og scene* i 10. klasse. De har søkt innovasjonsmidler fra Utdanningsetatens satsing *Trygge og varme ungdomsskoler* og fått bevilget penger til å gjennomføre en pilot

inneværende skoleår. Her er mange av prinsippene fra Opprop Tveten overført til et valgfag i den ordinære skolen. De har kjøpt inn filmutstyr, og de fikk faglig bistand av en av de faste medarbeiderne på Opprop Tveten i etableringsfasen. Tanken bak er at de som har gått på Opprop Tveten i 9. klasse, skal kunne bruke kompetanse de har fått på Opprop Tveten og være ressurspersoner for de andre elevene. Skolen ønsker med dette at elevene skal kunne videreutvikle seg selv. Samtidig er hensikten å gi flere elever fra skolen noen av de samme opplevelsene og erfaringene som elevene som har deltatt i Opprop Tveten har fått.

En annen skole forteller at de i mindre grad opplever at Opprop Tveten påvirker skoleutvikling. De påpeker at det kan være utfordrende å overføre en del av ideene fra Opprop Tveten fordi det ikke nødvendigvis er overførbart til vanlig skole.

En av skolene som har samarbeidet med Opprop Tveten i relativt kort tid, forteller at de over en periode har jobbet aktivt med å etablere alternative opplæringsarenaer internt på skolen til de elevene som har behov for det. Dette arbeidet startet før samarbeidet med Opprop Tveten. Skolen uttrykker at de gjerne skulle ha etablert et lignende tilbud som Opprop Tveten lokalt hos seg.

8.6 Betalingsvilje hos skolene

Opprop Tveten har i tidsrommet 2015–2020 blitt finansiert av Sparebankstiftelsen DNB, Gjensidigestiftelsen og Fritt Ord. Fra 2020 har bevilgninger fra Sparebankstiftelsen DNB vært eneste finansieringskilde, men stiftelsen har nå et ønske om å overlate finansieringsansvaret og eierskapet til aktører som kan oppskalere og videreføre tiltaket på permanent basis. Et viktig spørsmål i den forbindelse er om det er vilje og mulighet hos deltakerskolene til å delta dersom de må betale for tilbudet. Igjen må vi ta forbehold om at vi har intervjuet skoleansatte på ulike nivå, og med ulike forutsetninger for å uttale seg om betalingsvilje og betalingsmulighet. Noen viktige betraktninger er likevel belyst i samtlige intervjuer.

Et overordnet inntrykk er at det blant samarbeidsskolene foreligger et behov for og ønske om tilgang til et tiltak som Opprop Tveten, men at det samtidig kan være utfordrende for skolene å binde seg til å skulle finansiere tiltaket. Noen av skolene uttrykker seg positivt på spørsmål om det er rom for skolen å bidra i finansieringen av Opprop Tveten tiltak, samtidig som enkelte av disse påpeker at både pris og eventuelle nedskjæringer i sektoren vil kunne få konsekvenser for dette. Enkelte viser til at de er med på finansiering av andre tiltak som Abildsø gård, der de betaler etter antall elever skolen har på tiltaket. Det blir samtidig påpekt av enkelte andre skoler at de mener det vil være vanskelig for skolene å skulle få til en langvarig og stabil finansiering av et slikt tilbud, fordi det vil avhenge av skolenes årlige budsjett. En annen skoleinformant forteller at de ikke sitter med mandat for å dele ut noen midler, og at det vil bli vanskelig om ikke Utdanningsetaten gir noen midler.

På spørsmål om hva som er mulighetsrommet for at skolen kan bidra med finansiering av opprop Tveten, svarte en av skoleinformantene at hen var positiv til delfinansiering, men:

Det må være bærekraftig. Drømmen min er at skoleeier tar over, som en del av Oslo skolen, en stor vifte sånn som Abildsø gård og Sjøskolen. Ikke en spesialskole, men en læringsarena der man kan komme fra hele Oslo. (Informant ved samarbeidsskole)

Det fremkommer imidlertid av skoleintervjuene at det er noe delte meninger knyttet til hvorvidt en videreføring av Opprop Tveten bør etableres på skolene lokalt eller være et by-omfattende tiltak. En av skolene forteller som nevnt at de er opptatt av «nærmiljøskolen», og gjerne skulle etablert et lignende tilbud på sin skole, slik at det kunne blitt

tilgjengelig for flere av elevene deres. Enkelte andre skoler påpeker på sin side at de anser det som viktig at det er et by-omfattende tiltak, av grunner som vi nevnte i punkt 8.2.

9 Diskusjon, sammendrag og anbefalinger

Denne rapporten besvarer et sett med evalueringsspørsmål, og vi sammenfatter her våre viktigste funn, vurderinger og konklusjoner. Vi har også utledet noen anbefalinger om videreutvikling av tiltaket.

Opprop Tveten er bygd opp av et sett av sentrale komponenter, som vi samlet sett oppfatter som et konsistent og gjennomtenkt tilbud, der de ulike komponentene er nøye avstemt med hverandre, og som virker som de er basert på veloverveide erfaringer som har blitt systematisk ervervet over tid.

Vi finner at modellen fanger opp sentrale elementer i læreplanverkets overordnede del, i særlig grad det tverrfaglige temaet *Folkehelse og livsmestring*. Videre er tiltaket i samsvar med sentrale bestemmelser i formålsparagrafen i opplæringsloven. Opprop Tvetens overordnede undervisningskonsept – prosjektbasert undervisning orientert rundt produksjon av fiksjonsfilm av profesjonell kvalitet på en egen lokalitet – skaper en arena hvor man lykkes i både å bruke skuespillertrening i *livsmestringsarbeid*, og drive arbeidslivstrening ved bruk av innleide filmproduksjonsarbeidere. Enn videre er tiltaket i samsvar med den politiske målsetningen om å forebygge frafall og utenforskap. Konsekvenser av frafall er beregnet til å ha store samfunnsmessige kostnader.

Vårt overordnede inntrykk er at elevene trives godt med å delta i tiltaket, og at det styrker motivasjonen deres. Tilbudet oppleves som et kjærkomment og verdifullt avbrekk i den ordinære skolehverdagen, og for mange er den ene dagen det som skal til for å «holde ut» resten av skoleuka. Dagene på Opprop Tveten forløper med en kombinasjon av faglig undervisning og sosiale samlingsstunder, der de faste medarbeiderne er til stede og legger til rette for deltakelse og inkludering. Arbeid med filmproduksjon fremstår også som et godt grep, som gir rom for at elevene kan prøve seg på ulike oppgaver og finne noe de trives med. Den høye voksenteiteten og det at elevgruppen er relativt liten, er et godt utgangspunkt for å bygge relasjoner og for at elevene kan utfordre seg selv og bli trygge i sosiale situasjoner.

For mange elever som mistrives på skolen, kan det å skifte lokalitet og bli del av en ny elevgruppe være en god løsning. Derfor anser vi det som særdeles verdifullt at Opprop Tveten er en egen lokalitet som rekrutterer fra flere skoler.

Det mest verdifulle elementet vurderer vi imidlertid å være den høye voksenteiteten, som i sin tur muliggjør tett relasjonsbygging med elever som trenger nettopp dette. Vi observerte også at de to faste medarbeiderne har både personlige egenskaper og et engasjement som etter vår vurdering er et uvurderlig bidrag til at elevenes positive opplevelse av tiltaket. Dagens bemanning er dermed en styrke – men også en mulig sårbarhet, med tanke på å skulle rekruttere erstattere dersom det behovet skulle oppstå.

Samlet finner vi at elevene har svært godt utbytte av deltakelse på Opprop Tveten målt opp mot effektmålene, det vil si økt trivsel, motivasjon og livsmestring. Videre har mange av dem et verdifullt faglig utbytte, som for noens del i sin tur har bidratt til høyere motivasjon.

Det er videre godt samsvar mellom målgruppedefinisjonen og foreliggende kunnskap om risikogrupper og effektive tiltak. Dette betyr at det er riktig å legge til grunn at elever som mistrives har risiko for senere frafall, og at denne risikoen vil kunne reduseres gjennom en alternativ opplæringsarena etter Opprop Tveten-modellen.

Videre finner vi at det er godt samsvar mellom målgruppedefinisjonen og faktisk utvelgelse. Dette betyr at Opprop Tveten i samarbeid med skolene lykkes i å tilby deltakelse til elever som med høy sannsynlighet vil ha nytte av det, både med hensyn på effektmålene økt trivsel og motivasjon, men da også med hensyn på samfunnsmålene om å redusere frafall og utenforskap.

Spørsmålet om Opprop Tveten oppnår sine samfunns mål om å forebygge frafall og utenforskap besvares dermed ved et teoretisk resonnement. Dette resonnementet bygger dels på det funnet at innrullerte elever faktisk tilhører målgruppa (punkt 6.5), dels på at målgruppedefinisjonen samsvarer med de risikofaktorene som er påvist i den foreliggende forskning (punkt 5.4), og dels på at det er høy grad av samsvar mellom Opprop Tvetens målsetninger og foreliggende kunnskap innen tiltaksforskningen på feltet. Med andre ord, det er grunn til å tro at mange av elevene som innrulleres er i risikograppa for frafall og utenforskap, og det er grunn til å tro at Opprop Tveten bidrar til å avverge slike utfall. Vårt funn om at de tidligere elevene ved Opprop Tveten har en skoleprogresjon på nivå med gjennomsnittet i Oslo-skolen (punkt 7.5) er forenlig med denne konklusjonen.

Vi finner at Opprop Tveten fyller skolenes behov for å finne hensiktsmessige løsninger for elever som de ikke ellers har noe godt tilbud til, og som de selv ikke finner det mulig å etablere. For skolene representerer Opprop Tveten en alternativ opplæringsarena for disse elevene, med et tilbud som er faglig, pedagogisk og sosialt svært godt tilpasset.

Så til spørsmålet om Opprop Tveten har betydning for skolemiljø og pedagogisk utvikling ved samarbeidsskolene. Vi finner at noen lærere opplever at elevers deltakelse på Opprop Tveten skaper nye åpninger for å komme inn på skolerelaterte samtaleemner både i klassesituasjoner og i en-til-en-samtaler. Vi finner videre at én av skolene har brukt Opprop Tveten til å utvikle et nytt valgfag, mens de andre skolene er tilfredse med å kunne bruke tiltaket som et tilbud til enkelte elever som de selv ikke har noe tilfredsstillende tilbud til.

Elevenes deltakelse på Opprop Tveten har dermed et beskjedent bidrag til sosial, pedagogisk og faglig utvikling ved skolene, men skolene har heller ikke uttalt at de har forventninger eller ønsker om slike effekter. Det skal dog nevnes at potensialet helt klart er til stede, noe etableringen av det nye valgfaget *Sal og scene* ved Rommen skole viser. Vi finner at elevenes deltakelse ikke skaper noen utfordringer som ikke skolene klarer å håndtere ved enkle, praktiske tilpasningsgrep.

Vi anser at Opprop Tveten i sitt design og innhold som en svært god modell for en alternativ opplæringsarena, og anbefaler at man søker å finne en løsning for å kunne videreføre tiltaket.

I vårt oppdrag inngår det å utlede anbefalinger om muligheter for videreutvikling av Opprop Tveten. Vi må da understreke at utgangspunktet for de følgende innspillene er at vi vurderer Opprop Tveten som en svært godt gjennomarbeidet «modell», og at vi ikke har avdekket noen forhold som tilsier at det er tungtveiende grunner til å endre eller justere tilbudet som gis.

Vi mener føring av frafallsstatistikk med tilhørende oppfølgingssamtaler med elever som slutter ved Opprop Tveten ville være et viktig kvalitetsutviklingstiltak. På denne måten ville man kanskje kunne identifisere svakheter i det pedagogiske og faglige opplegget, og iverksette relevante tiltak.

Vi finner at det i noen grad er vilje til å delfinansiere Opprop Tveten blant samarbeidsskolene. Det var imidlertid sterke forbehold og høy grad av usikkerhet som kom til uttrykk da dette spørsmålet ble diskutert i intervjuene. Flere mente at finansieringsansvaret i første rekke burde ligge hos skoleeier, det vil si i Utdanningsetaten. Vi støtter dette synet, ut fra de forhold knyttet til forutsigbarhet, risiko og økonomisk handlingsrom som framkom i gjennomgangen ovenfor.

Opprop Tveten har som samfunns mål å forebygge skolefrfall og utenforskap, og for å etablere ny finansiering og nye samarbeidspartnere vil det trolig være nødvendig å forankre tiltaket i disse målene. Det oppstår imidlertid en spenning mellom samfunns mål og effektmål ved at både skolene og de faste medarbeiderne ved Opprop Tveten påpeker at samfunns målene ikke egner seg til rekrutteringsformål. Verken elever eller

foreldre ser det som attraktivt å delta i noe som framstilles som et «skolefratfallsforebyggingsprosjekt». Det er derfor effektmålene om trivsel og motivasjon som først og fremst vektlegges i skolenes og Opprop Tvetens rekrutteringsarbeid. I tilknytning til dette oppstår også en liknende spenning mellom «alternativ opplæringsarena» og «spesialundervisning», altså at elever og foresatte trolig er mer skeptiske til noe som oppfattes spesialundervisning enn de er til alternative opplæringsarenaer. Dette er ikke nødvendigvis noe stort problem, men det kan ligge en kommunikasjonsutfordring i dette, særlig i dialogen med elever og foresatte i tilknytning til rekruttering og ansøking til tiltaket.

Det bør undersøkes om mulige samarbeidspartnere – som Utdanningsetaten – betrakter det som viktig at undervisningen knyttes opp mot spesifikke læreplanmål på mer systematisk og formell basis, eventuelt med tilhørende undervisningsvurdering med eller uten karaktergivning, eller om det anses som tilstrekkelig at man kun knytter den opp mot overordnet del av læreplanverket, slik som er tilfelle i dag. Det er mulig andre kvaliteter ved tilbudet kan gå tapt ved et slikt grep. På den basis vil man kunne ta en mer overordnet beslutning om man ønsker å utvikle Opprop Tveten i en slik retning.

Henrik Ibsens forfatterskap har de siste årene blitt brukt som litterær basis for Opprop Tveten. De faste medarbeiderne ved Opprop Tveten vurderer dette som et svært viktig element. Vi finner at Ibsen-fokuset så langt har vært vellykket. Vi antar imidlertid at de aktuelle litterære verkene til Ibsen som har størst overføringsverdi til ungdommenes hverdag, etter hvert vil være oppbrukt – såfremt man da ikke finner å kunne bruke samme verk til flere prosjekter. Vi anser derfor ikke Ibsens forfatterskap som sådan som en viktig komponent for Opprop Tveten-«modellen». Den bærende ideen er etter vårt syn å bruke velkjente og/eller klassiske verker som inngår i norskundervisningen (eventuelt engelskundervisningen) og som kan gjøres aktuelle og relevante for elevene i form av dramatisering i et kortfilmformat.

Helt avslutningsvis tillater vi oss å nevne ideen om at Opprop Tveten vurderer muligheten for å knytte til seg kommersielle aktører som kan delfinansiere tiltaket. Vi anser at kortfilmene som produseres har en så høy kvalitet både i sitt filmatiske uttrykk og i sitt faglig-pedagogiske innhold at det er en mulighet for at forlag og/eller andre læreverkprodusenter vil kunne være interessert i å samarbeide om filmproduksjonen. Tanken her er at, på grunn innholdets sterke relevans for ulike læreplanmål, særlig i norskfaget, kan filmene muligens inngå i – og selges som del av – læreverk for ungdomsskolen. En rekke forhold vil da måtte avklares; elevenes personvern, opphavsrettighetsspørsmål, samt spørsmål om kunstnerisk og pedagogisk frihet for medarbeiderne ved Opprop Tveten er bare de mest opplagte. Vi må understreke at vi ser for oss dette som et mulig tillegg til, og ikke noen erstatning for, solid og forutsigbar grunnfinansiering.

Litteratur

- Bakken, A. (2019). *Ungdata. Nasjonale resultater 2019*. NOVA Rapport 9/19. Oslo: NOVA, OsloMet. Hentet fra: [Ungdata 2019 \(forebygging.no\)](http://Ungdata 2019 (forebygging.no))
- Falch, T., O.H. Nyhus (2011): *Betydningen av fullført videregående opplæring for sysselsetting og inaktivitet blant unge voksne*. Søkelys På Arbeidslivet. 4. 285-301.
- Follesø R. (2011) *Gi viljen mulighet! Sluttrapport fra Ungdom i Svevet 2007-2010*, UINrapport 12:2011, Universitet i Nordland
- Florian, L. (2014). Reimagining special education: Why now approaches are needed. I L. Florian (red.), *The Sage Handbook for Special Education, 2nd ed.* (s. 9-22). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Frøyland, K. (2012). *Inkludering av ungdom i skole eller arbeid. Tiltak, metoder, samarbeid og samordning i og rundt NAV-kontoret. Første delrapport fra evaluering av utviklingsarbeid i 13 prosjektområder*. AFI-rapport 20/2012: 93.
- Frøyland, K. and C. E. B. Neumann (2012). *Ungdom i Ny sjanse: kvalifisering av ungdom med innvandrerbakgrunn til skole og arbeid - metoder og erfaringer fra åtte prosjekter*. Oslo, Arbeidsforskningsinstituttet.
- Frøyland, Kjetil. (2017). Sentrale kvalitetar i arbeidsinkludering av sårbar ungdom, slik ungdom sjølv og arbeidsgivarar opplever det. *Tidsskrift for ungdomsforskning*. 17. 3-26. Frøyland 2018
- Frøyland, K., & Spjelkavik, Ø. (2014a). Inkludering av utsatt ungdom i arbeid eller skole *Inkluderingskompetanse. Ordinært arbeid som mål og middel* (pp. 366): Gyldendal Akademisk.
- Frøyland, K., & Spjelkavik, Ø. (2014b). *Inkluderingskompetanse. Ordinært arbeid som mål og middel*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.
- Hansen, I.L.S. (2019). *0-24-samarbeidet. Et kunnskapsgrunnlag*. Fafo-notat 2019:21. Oslo: Fafo. Hentet fra: [10311.pdf \(fafo.no\)](http://10311.pdf (fafo.no))
- Hammer, T. og C. Hyggen (2013): *Ung voksen og utenfor: Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. Gyldendal Akademisk.
- Haug, P. (red.) (2017). *Spesialundervisning. Innhold og funksjon*. Oslo: Samlaget.
- Hernes, G. (2010): *Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring*. Oslo: Fafo-rapport 03/2010.
- Høst, H. (2016). *Praksisbrev i arbeidslivet—et vellykket tiltak mot frafall*. I K. Reegård & J. Rogstad, (red.), *De frafalne. Om frafall i videregående opplæring – hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* (s. 173-198). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kristiansen, I.-H., & Skårberg, A. (2010). *Utsatte unge 17-23 år i overgangsfaser. Sluttevaluering av utviklingsarbeidet. NOVA Rapport, nr. 14/2010*.
- Kunnskapsdepartementet (2016): *Meld. St. 28 (2015–2016). Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Oslo; Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: [Meld. St. 28 \(2015–2016\) \(regjeringen.no\)](http://Meld. St. 28 (2015–2016) (regjeringen.no))
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Verdier og prinsipper for grunnopplæringen – overordnet del av læreplanverket*. Regjeringen. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kunnskapsdepartementet (2019): *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* (Meld. St. 6 (2019-2020)). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3dacd48f7c94401ebefc91549a5d08cd/no/pdfs/stm201920200006000dddpdfs.pdf>

Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths, P., Eikeland, O.J., Hauge, T.E., Homme, A.D. & Manger, T. (2015). *Frafall i videregående opplæring: En systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapscenter for utdanning. Hentet fra: [fracfall_rapport_ksu_e.pdf](#)

Markussen, E. (red.) 2010. *Frafall i utdanning for 16-20 åringer i Norden*. TemaNord 2010:517. Nova Rapport 12/10:

Markussen, E., M.W.Frøseth, B.Lødding, N.Sandberg (2008): *Bortvalg og kompetanse: Gjennomføring, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner fem år etter*. Rapport 13/2008. Oslo: NIFU STEP

Meld. St. 16 (2015-2016): *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: [Meld. St. 16 \(2015–2016\) \(regjeringen.no\)](#)

NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo; Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora

Nilsen, S. (2017). Å møte mangfold og utvikle fellesskap. I Nilsen, S. (red.). *Utvikling og mangfold - sett i spesialpedagogisk perspektiv*. Universitetsforlaget.

NOU 2015: 8. (2015): *Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/da148fec8c4a4ab88daa8b677a700292/no/pdfs/nou201520150008000dddpdfs.pdf>

Nordahl, T. mfl. (2018): *Inkluderende fellesskap for barn og unge: Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging*. Bergen: Fagbokforlaget. Hentet fra: <https://nettsteder.regjeringen.no/inkludering-barn-unge/files/2018/04/INKLUDERENDE-FELLESSKAP-FOR-BARN-OG-UNGE-til-publisering-04.04.18.pdf>

Norwich, B. (2008) Dilemmas of difference, inclusion and disability: international perspectives on placement. *European Journal of Special Needs Education* 23, 287- 304.

NOU 2019: 2. *Fremtidige kompetansebehov II — utfordringer for kompetansepolitikken*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

NOU 2019:3 (2019): *Nye sjanser – bedre læring. Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/8b06e9565c9e403497cc79b9fd5e177/no/pdfs/nou201920190003000dddpdfs.pdf>

NOU 2019:23 (2019) *Ny opplæringslov*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/>

Olsen, T., Hyggen, C., Tägtström, J., & Kolouh-Söderlund, L. (2016). Unge i risiko – overblik over situasjonen i Norden. I T. Wulf-Andersen, R. Follesø & T. Olsen (red.), *Unge, udenforskap og social forandring. Nordiske perspektiver*. Fredriksberg: Frydenlund Academic.

Prospera. (2019). *Prosjekt for Opprop Tveten. Sluttrapport*. Oslo; Stiftelsen Prospera.

Prospera. (2020). *Strategi for finansieringsmodell av varig videre drift for Opprop Tveten. Prosjekt Opprop Tveten 2. Sluttrapport*. Oslo; Stiftelsen Prospera.

Sameroff, A. (2010). A unified theory of development: A dialectic integration of nature and nurture. *Child development*, 81(1), 6-22.

Samset, K. F., & Volden, G. H. (2013). *Ettrevaluering av statlige investeringsprosjekter. Konklusjoner, erfaringer og råd basert på pilotevaluering av fire prosjekter*. Concept rapport nr. 30.

Sletten, M.; A.Bakken, og H.C.Sandlie (2013): Oppfølgingsprosjektet i Ny Giv. En kartleggingsundersøkelse. NOVA Rapport 13/2013

Statped (2020). Hva er inkludering? Lastet ned fra <https://www.statped.no/temaer/inkludering/hva-er-inkludering/>

Strand, A. H., og M. T. Kindt (2019): Unge i utsatte boområder – en kunnskapsoversikt. Delrapport. Fafo-notat 2019:24. Hentet fra: <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and the Framework for Action on Special Needs Education*. Paris: UNESCO.

Utdanningsdirektoratet (2010): *Bruk av alternative opplæringsarenaer i grunnskolen. Rundskriv Udir-3-2010*. Hentet fra: [Bruk av alternative opplæringsarenaer i grunnskolen Udir-3-2010](#)

Utdanningsdirektoratet (2012 NOR01-06). *Læreplan i norsk*. Hentet fra: [Kompetansemål etter 10. trinn - Læreplan i norsk \(NOR01-06\) \(udir.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet. (2013 NOR1-05). *Læreplan i norsk*. Hentet fra <http://data.udir.no/kl06/NOR1-05.pdf>

Utdanningsdirektoratet (2015). *Tilpasset opplæring – inkludering og fellesskap*. Lastet ned fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplaring/inkludering-og-fellesskap/>

Vislie, L. (2003). From integration to inclusion: focusing global trends and changes in the western European societies. *European Journal of Special Needs Education*, 18, 17-35.

Widding-Havnerås, T. (2016): Unge voksne som verken er i arbeid eller utdanning: En registerbasert studie, 1993-2009. *Søkelys på arbeidslivet* 33 (04), 360-378, **2016**.

Wulf-Andersen, R., T.Olsen, & T.Follesø (red.) (2016): *Unge, udenforskab og social forandring. Nordiske perspektiver*. København: Frydenlund akademisk.

VEDLEGG 1: Eksempel på årshjul Opprop Tveten

Dag	Aktivitet
1 - 2	Oppstart, bli kjent med andre, seg selv, og Opprop Tveten
3	Introduksjon til film; årets filmproduksjon, fagfunksjoner i film, årshjul og lbsen
4	Workshop skuespillerteknikk – del 1
5	Introduksjon filmutstyr; kamera, lys og lyd
6	Ekskursjon (kino, Cinemateket, produksjonsselskap eller NRK)
7 – 8	Workshop skuespillerteknikk – del 2
9	Workshop kamera og foto for film
10	Workshop lys-setting for film
11	Workshop lyd i film
12	Prøveinnspilling
13	Workshop scenografi - arbeid mot hovedprosjekt
14 – 15	Workshop skuespillerteknikk for film – del 3
16 – 17	Workshop sminke og kostyme
18	Workshop skuespillerteknikk - hvordan å forberede seg til en rolle – del 4
19	Workshop produsentarbeid - planlegging og logistikk
20	Workshop gjennomgang manus - språkvask
21	Workshop skuespillerteknikk - karakterarbeid og fordypning i rolle – del 5
22	Workshop scenografi, kostyme, sminke - arbeid mot hovedprosjekt
23	Workshop ferdigstille karakter/rolle til innspilling – del 6
24-25	Innspilling hovedprosjekt
26	Evaluering
27	Workshop CV og søknadsskriving
28	Workshop jobbintervju
29	Tilbakemelding 1.utkast klipp og siste skoledag Opprop Tveten
30	Filmpremiere og felles avslutning

VEDLEGG 2: Budsjett Opprop Tveten 2020-2021

Skoleår 2020/2021	
Personalkostnader	1 850 000
Daglig leder (inkl. omkostninger)	850 000
Kunstnerisk leder (fakturerer inkl. MVA)	500 000
Frilansere (fakturerer)	500 000
Kontorkostnader	280 000
6300 Leie lokaler	170 000
6360 Renhold	50 000
6540 Maskiner og inventar	10 000
6551 Kostnadsført datautstyr	10 000
6777 IT Drift	10 000
6800 Kontorrekvisita	10 000
6890 Annen kontorkostnad	20 000
Andre driftskostnader	150 000
6794 Kjøp av varer og tjenester	30 000
6860 Møte, kurs, oppdatering o l	50 000
7141 Reiseutgifter ikke oppgavepliktig	10 000
7145 Reisekostander	20 000
7149 Bispising	40 000
Aktivitetsmidler	570 000
4500 Aktiviteter elever	30 000
4500 Bispising elever	50 000
4500 Filmprosjekt	400 000
4500 Videopresentasjon av prosjektet	30 000
4500 Utstyr elever	20 000
4500 Alumni - oppfølging tidligere elever	10 000
4500 Evaluering	30 000
Resultat	2 850 000